

0119U101831 від 21-05-2019

КРАКІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМ.Т.КОСЦЮШКИ

ТЕМА: АДАПТАЦІЯ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ

Adaptation of architectural monuments

Керівники теми:

Від Краківської Політехніки ім. Т. Косцюшки доктор хабілітований, професор Кушнеж-Крупа Домініка (Kuśnierz-Krupa Dominika, dr hab., inż. arch., prof.)

Від Київського національного університету будівництва і архітектури доктор архітектури, професор Івашко Юлія Вадимівна

Тема виконана відповідно до підписаної угоди між Київським національним університетом будівництва і архітектури і Краківською Політехнікою ім. Т.Косцюшки

2020

СПИСОК АВТОРІВ

Від Краківської Політехніки ім. Т.Косцюшки:

Кушнеж-Крупа Домініка, доктор хабілітований, професор (керівник проекту) (Kuśnierz-Krupa Dominika, dr hab., inż. arch., prof.) (kierownik projektu), стор. 15 – 19, 28 – 31, 39, 44 – 64.

Кобиларчик Юстина, доктор хабілітований, професор (Kobylarczyk Justyna, dr hab., inż. arch., prof.), стор. 8, 15–19, 32, 39, 44 – 64.

Папржица Кристина, доктор хабілітований, професор (Paprzyca Krystyna, dr hab. inż. arch.), стор. 8, 15–19, 39.

Крупа Міхал, доктор хабілітований, професор (Krupa Michal, dr hab. inż. arch.).

Від Київського національного університету будівництва і архітектури:

Івашко Юлія Вадимівна, доктор архітектури 18.00.01, професор (керівник проекту), стор. 4 –5, 9, 20 – 27, 28 – 31, 33 – 36, 44 – 64.

Орленко Микола Іванович, доктор архітектури 18.00.01, професор, стор.11–15, 37– 43, 62 – 63.

Дьомін Микола Мефодійович, доктор архітектури 18.00.04, професор, завідувач кафедри міського будівництва КНУБА, стор.4–5, 8, 10–11, 41, 59–60.

Івашко Олександр Дмитрович, магістр архітектури, аспірант КНУБА за спеціальністю 191, стор. 8, 10 – 11, 28–31, 59 – 60.

Куідер Резга, PhD 18.00.01 (Алжир), стор. 9, 20 – 26, 28 – 31, 41.

Чобітько Оксана Миколаївна, магістр архітектури, аспірант 18.00.01, стор. 40.

Дмитренко Андрій Юрійович, кандидат технічних наук 05.23.20, доцент (запрошений виконавець з Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»), стор. 33 – 36, 44 – 64, технічне оформлення звіту.

Кузьменко Тетяна Юріївна, кандидат архітектури 18.00.04 (запрошений виконавець з Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»), стор. 33 – 36, технічне оформлення звіту.

РЕФЕРАТ

Ключові слова: адаптація, пам'ятки архітектури, історичні об'єкти, сучасні функції, перепрофлювання.

Звіт включає такі структурні частини:

Загальний обсяг звіту – 64 сторінки

Об'єкт дослідження – пам'ятки архітектури

Предмет дослідження – адаптація пам'яток архітектури

Мета дослідження: Проаналізувати способи адаптації пам'яток архітектури зі зміною функції на прикладах об'єктів України та зарубіжжя, визначити методи і способи адаптації в комплексі з проведенням реставраційних заходів.

Методи дослідження: історичного аналізу, порівняльного аналізу, системно-структурного аналізу, графо-аналітичний метод.

Наукова новизна:

Вперше:

- порівняно в одному науковому дослідженні досвід адаптації історичних об'єктів різних країн під нові функції;
- на прикладах ревіталізованих об'єктів доведено, що в багатьох випадках такі заходи – це єдиний шлях збереження пам'ятки.
- визначено, що ревіталізація має позитивні наслідки тільки тоді, коли проводиться з дотриманням всіх пам'яткоохоронних і реставраційних вимог. На прикладах аналізу вибраних пам'яток різного функціонального призначення (громадські, промислові, культові) показано позитивний вплив заходів з адаптації і ревіталізації на міський простір в цілому.

Результати дослідження: публікація серії спільних наукових статей, монографія, проведення науково-практичних конференцій.

Тема пов'язана з іншими науковими програмами між Краківською Політехнікою ім. Т.Косцюшки і Київським національним університетом будівництва і архітектури.

Рекомендації щодо використання результатів роботи: результати можуть бути використані в проектній діяльності, в пам'яткоохоронних структурах і реставраційних організаціях, а також у науково-дослідних інститутах і навчальних закладах при підготовці студентів-архітекторів.

Сфера застосування: проектні фірми та проектні інститути, пам'яткоохоронні та реставраційні організації, науково-дослідні інститути та вищі навчальні заклади.

Економічна та соціально-економічна ефективність роботи: результати роботи дозволяють успішно здійснювати адаптацію та ревіталізацію пам'яток різного функціонального призначення, які з тих або інших причин втратили свою первісну функцію.

Перспективи подальшого розвитку: перелік успішних прикладів ревіталізованих об'єктів різного функціонального призначення може бути розширений, що дозволить поглибити проведений аналіз за рахунок нових аспектів.

ЗМІСТ

Передмова

Вступ

Розділ 1. Проблеми адаптації і ревіталізації пам'яток архітектури.

1.1. Проблеми і досвід перепрофілювання непрацюючих промислових підприємств в містах.

1.2. Проблеми негативного впливу французької колонізаторської політики на функціонування мечетей Алжиру.

Висновки

Рекомендації

Перелік джерел посилання

Додатки

ПЕРЕДМОВА

Представлена тема спільного українсько-польсько-алжирського дослідження належить до числа тем, актуальних для більшості країн світу. При цьому в кожній країні на неї накладається національна специфіка, пов'язана з соціально-економічним, політичним устроєм, культурними і етнічними особливостями, а також з впливом історичних чинників. З урахуванням широти теми і специфіки наукової діяльності дослідників було обмежено напрями дослідження двома напрямками – це перепрофілювання колишніх промислових будівель і повернення первісної функції історичним мечетям Алжиру, які її втратили в період французької колонізації.

Сьогодні в багатьох містах України і Польщі існує багато промислових об'єктів – пам'яток архітектури, які втратили первісну функцію і водночас займають значну кількість міських територій. Ця проблема є особливо гострою для великих міст, які відчувають нестачу вільних територій для нового будівництва.

Водночас необхідно чітко розрізняти, які промислові будинки становлять історичну цінність, а які можуть бути знесені з метою звільнення ділянки.

Для України в цьому контексті може бути корисний досвід Польщі, де існує багато прикладів успішної ревіталізації пам'яток промислової архітектури під різні функції.

ВСТУП

Тема дослідження адаптації і ревіталізації пам'яток архітектури неодноразово піднімалася в численних наукових джерелах. Ці джерела можуть бути представлені такими групами:

1) Проблеми ревіталізації промислових об'єктів, у тому числі їх перепрофілювання під сучасні арт-простори. Цим займалися Дж. Алфрі (J. Alfrey), Т. Путнам (T. Putnam) [1], Р. Бойс (R. Voix), Ф. Капоне (F. Capone), Л. де Пропріс (L. de Propriis) [2], Б. Валчак (B. Walczak), І.В. да Кунха (I.V. da Cunha), К. Селада (C. Selada), Е. Томаз (E. Tomaz) [3], А. Дмитренко, Т. Кузьменко, М. Дьомін, О. Івашко, Ю. Івашко [4, 5, 6, 7, 8], В. Дудек (W. Dudek), Й. Завадска-Роман (J. Zawadzka-Roman) [9], М. Іванец (M. Iwaniec) [10], Й. Галушка (J. Gałuszka) [11], Ю. Кобиларчик (J. Kobylarczyk), М. Крупа (M. Krupa), Д. Кушнеж-Крупа (D. Kuśnierz-Krupa) [12, 13, 14], Т. Козловські (T. Kozłowski) [15], Т. Марковські (T. Markowski) [16], М. Орленко [17, 18, 19], І. Поплавска (I. Popławska) [20], М. Пщчолковські (M. Pszczółkowski) [21], Л. Пуджа (L. Pujia) [22], І. Санду (I. Sandu), П. Спіридон (P. Spiridon), Л. Стратулат (L. Stratulat) [23, 24], М. Страттон (M. Stratton) [25], П. Шиманьські (P. Szymański) [26].

2) Приклади ревіталізації конкретних пам'яток промислової архітектури. Цей аспект досліджували А. Богуславські (A. Bogusławski) та Д. Влодарска (D. Włodarska) [27], Б. Валчак (B. Walczak) [28], А. Дмитренко, М. Дьомін, О. Івашко, Ю. Івашко [29], М. Матис (M. Matys) [30], В. Мирослав (W. Mirosław) [31], М. Орленко, Ю. Кобиларчик (J. Kobylarczyk), Т. Козловські (T. Kozłowski), М. Крупа (M. Krupa), Д. Кушнеж-Крупа (D. Kuśnierz-Krupa), І. Поплавска (I. Popławska) [32] В. Поплавські (W. Popławski) [33], А. Равіцка (A. Rawicka) [34], Й. Салм (J. Salm), М. Ханзл (M. Hanzl) [36], М.М. Цисек-Павлак (M.M. Cysek-Pawlak) [37].

3) Проблеми відновлення первісної функції історичних мечетей Алжиру, які втратили її внаслідок французької колонізації і недостатня відомість ісламської культурної спадщини Алжиру. Були проаналізовані джерела, які доводять релігійну, культурну, архітектурну та історичну цінність автентичних мечетей Алжиру і необхідність їх збереження в первісному вигляді для наступних поколінь.

Цими питаннями займалися А. Бахнасі (A. Bahnasi), Ф. Бегуін (F. Beguin) [38], Б. Бенюсеф (B. Benyoucef) [39], Ш. Брослар (Ch. Brosslard) [40], Р. Буруїба (R. Bourouiba) [42, 43, 44], Ш.К. Буссура (Ch.K. Boussora), Е. Вайсетт (E. Vayssettes) [45], Р. Гарауди (R. Garaudy), Л. Голвін (L. Golvin) [45, 46], А. Дахду (A. Dahdouh) [47], А. Лезіне (A. Lézine) [48], Р. Проспер (R. Prosper) [49], П. Рінгенберг (P. Ringgenberg), А. Роадійя (A. Rouadjia), А. Хеліфа (A. Khelifa) [50], С. Шергуї (S. Chergui) [51] та інші. Ці роботи представляють досить широкий спектр проблем, пов'язаних з історичними мечетями Алжиру – історичні чинники впливу на виникнення та становлення алжирської ісламської школи, вплив політики правлячих династій, природно-кліматичних та культурних особливостей, аналіз відомих мечетей та їх елементів тощо.

Аналіз джерел, присвячених цим двом напрямом адаптації пам'яток архітектури – промислових об'єктів і мечетей, які втратили первісну функцію в роки колонізації, дозволив окреслити напрями досліджень і визначити коло недосліджених та малодосліджених питань, а в результаті – сформулювати власні висновки міжнародного авторського колективу.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА ЗВІТУ

Розділ 1. Проблеми адаптації і ревіталізації пам'яток архітектури.

1.1. Проблеми і досвід перепрофілювання непрацюючих промислових підприємств в містах.

Сьогодні інтернаціональною стала проблема перепрофілювання колишніх промислових територій в великих містах. Одним з напрямків є перетворення їх на сучасні громадські простори, особливо тоді, коли мова йде про пам'ятки промислової архітектури.

Проблеми перепрофілювання пам'яток промислової архітектури пов'язані з розташуванням промислових ділянок в центральних районах великих міст, з аварійним станом багатьох об'єктів, з неможливістю здійснити ревіталізацію через аварійність корпусів чи специфіку первісного призначення підприємства, оскільки це також накладає обмеження на ревіталізацію.

У польських містах є безліч невикористаних постіндустріальних комплексів, які здебільшого належать до ХІХ століття або до періоду кінця ХІХ – початку ХХ століття. Ці комплекси часто знаходяться на ділянках, які в даний час вважаються привабливими та знаходяться поруч із міськими центрами, що відзначаються динамічним розвитком, а це означає, що ті комплекси, які раніше не використовувались, зараз відновлюються та зазнають адаптаційного повторного використання. Цей процес також відбувається в інших європейських країнах, зокрема в Україні, і пов'язаний з тиском розвитку, який чиниться на райони з вигідними місцями.

Темою дискусії серед громадськості і фахівців сьогодні стало питання ефективного використання цих територій з відповідним

збереженням зовнішнього вигляду промислових корпусів і цілих кварталів промислової забудови, які формують специфіку забудови районів, і їх функціонального перепрофілювання з одночасним вирішенням задач джентрифікації міської тканини і підвищення рівня естетизації.

У якості характерних прикладів ревіталізації в містах України і Польщі варто назвати «Мистецький Арсенал» у Києві й проект перепрофілювання газового заводу «На Волі» у м. Варшава, які є цінними пам'ятками промислової архітектури, що визначило певні обмеження запропонованих і здійснених заходів.

Унікальність комплексу «Мистецького Арсеналу» полягає в тому, що він має багату історію і кілька разів змінював свою функцію – до 1712 року тут існував жіночий Вознесенський монастир, після його закриття споруди монастиря використовували як артилерійський цейхгауз, а з 1768 р. – як гарматний артилерійський двір для ремонту і виготовлення гармат. У 1797 – 1803 рр. на місці Вознесенської церкви за проектом генерал-поручика І. Меллера у стилі класицизму з елементами бароко і розплануванням зального типу звели Старий Арсенал Києво-Печерської фортеці у північно-західній частині Лаврської цитаделі між Київською та Васильківською брамами.

У радянські часи комплекс Старого Арсеналу було перепрофільовано під потреби військового містечка і перебудовано під нову функцію ремонтного заводу для оборонних потреб. З цією метою на території комплексу збудовано господарчі будинки, виробничі цехи та гуртожиток на місці зритих земляних валів, а на місці зритої Ново-Київської рavelіну облаштовано спортивний майданчик. Оскільки ніхто не дбав про збереження автентичного вигляду історичної фортеці, це призвело до спотворення зовнішнього вигляду фасадів і перебудов.

На первісному етапі фахівці корпорації «Укрреставрація» провели натурно-вишукувальні та науково-історико-бібліографічні роботи,

детальне інженерне обстеження будівлі, її комунікацій і мереж, виконали стереофотограмметричні обміри фасадів, археологічні, геологічні та спелеологічні дослідження ділянки.

Ідея проекту полягала у створенні великого музейного містечка на базі Старого Арсеналу та прилеглих споруд Києво-Печерської фортеці – музейного комплексу, пов'язаного з музеями Києво-Печерської Лаври та Другої світової війни. Це давало змогу зберегти та відновити існуючі Петровський та Успенський бастіони, відреставрувати Старий Арсенал з його перепрофілюванням під музейно-виставкову функцію. З метою перетворення колишнього оборонного підприємства на сучасний культурно-мистецький заклад нового типу ескізним проектом було передбачено відтворення автентичного вигляду історичної фортечної будівлі й благоустрій прилеглих територій із земляними валами. Згідно проектних пропозицій пропонувалось повністю відтворити систему земляних укріплень, розчистити збережені вали від рослинності, відновити в Успенському бастіоні Пороховий льох, пристосувавши його під функцію громадського харчування й інженерну функцію для потреб музейного комплексу. Відтворенню підлягала і так звана Київська брама між Петрівським та Спаським бастіонами з наданням їй функції вхідної підземної зони до виставково-інформаційного блоку з конференц-залою на 1200 місць, лекційним залом-атріумом на 300 місць, кафе та інтернет-кафе на 120 місць і двома залами тимчасових експозицій. Оскільки «Мистецький Арсенал» одразу розраховувався на значну кількість відвідувачів, під ровом між бастіонами передбачалося влаштування двоповерхового підземного паркінгу на 420 машин. Результатом масштабних реставраційно-реконструктивних заходів повинно було стати перетворення ділянки на пішохідну зону.

Специфіка розпланування Старого Арсеналу полягала в наявності великого відкритого внутрішнього двору, який не використовувався, тому

проектом було запропоновано перекрити внутрішній двір Арсеналу сучасними металевими конструкціями та прозорим покриттям з додатковим влаштуванням підземних поверхів під внутрішнім двором для розміщення технологічних приміщень та фондосховищ, що збільшувало виставкові площі і забезпечувало цілорічне функціонування всіх приміщень. Проектом також було передбачено додаткові музейні та виставкові площі завдяки влаштуванню галерей на першому поверсі і антресолі на другому.

Оскільки «Мистецький Арсенал» мав функціонувати саме як багатофункціональний комплекс, в ньому передбачалась і освітня функція, яка покладалась на конференц-зали для лекцій, арт-фестивалів, воркшопів і майстер-класів з відповідним обладнанням технічними засобами.

Комплексна реставрація фасадів з урахуванням понесених втрат передбачала знесення прибудов радянських часів, змивку або розчистку скло-струмним апаратом шарів пофарбувань, та розчистку від плям цементного розчину, розбирання атикових кутових фронтонів, реставрацію та відновлення вапнякових кам'яних блоків вінчаючого карнизу, дверних та віконних прорізів, ін'єктування та реставрацію цегляної кладки згідно виданої технології, повну заміну даху та покрівлі (покрівля мідна) і відтворення вимощення.

Оздоблення інтер'єру передбачалося з високоякісних матеріалів, які відповідають сучасним протипожежним і санітарним нормам. Ураховуючи існуючу конструктивну систему будинку з цегляними хрестовими склепіннями на першому поверсі, яка створювалась для потреб складських приміщень і яка залишається незмінною, передбачалися приміщення для музейних та виставкових залів вищого гатунку. Для розміщення інженерного обладнання (воно займає більше третини музейних приміщень) виникла необхідність створення підвальних приміщень під

всією спорудою, крім західного крила де є існуючі підвали. В жорсткій склепінчастій конструктивній системі будинку є найважливішою проблемою прохід вентиляційними коробами для подання повітря у приміщення. В даному разі це завдання вирішується проходом в пазухах склепінь. Вертикальні вентиляційні шахти проходять в чотирьох кутах будинку, де немає склепінь.

Враховуючи те, що за радянські часи у приміщеннях розміщувалися заводські цехи, було проведено хімічний та радіаційний аналіз. Проектом передбачалося зняти штукатурку на стінах та склепіннях, а також асфальтобетонну підлогу в кожному приміщенні. Цегляні стіни та склепіння підлягали комплексній реставрації і в деяких місцях залишалися в первісному вигляді.

Фахівці корпорації провели комплексну реставрацію фасадів Старого Арсеналу та його інтер'єрів з ліквідацією пізніх нашарувань. Одна з основних проблем стосувалася складною гідрогеологією території з лесовими просадковими ґрунтами і зсувними процесами. Крім цього, додаткові проблеми створювали наявність підвальних приміщень лише під однією частиною будівлі і пошкодження частини будівлі потужним вибухом під час Другої світової війни.

Роботи розпочалися з підсилення фундаментів 82 задавлюваними палями, які забезпечували передачу навантаження на більш міцні шари ґрунту на глибині 10 – 15 м і протистояли деформаціям і «розколу» будівлі на частини (як це сталося в «Будинку з химерами», де дві частини поставлено на різні системи фундаментів – стрічкову і пальову). Висота приміщень підвалу в контурі будинку – до 3-х метрів і обумовлена глибиною залягання фундаментів, висота приміщень підвалу в дворовому просторі на трьох рівнях досягає 4,8 м. Відносна першого поверху – 7,5 м, другого 5 м.

Враховуючи великі площі для інженерного обладнання під будівлею

створені підвали висотою до 3 – 4,8 метрів там, де їх не було. Вертикальні вентиляційні шахти було розташовано в чотирьох кутах будинку, де не було склепінь. Проектом в інтер'єрі передбачалась заміна тиньку на стінах та склепіннях і асфальтобетонної підлоги, передбачалась комплексна реставрація цегляних стін та склепінь.

Будинок обладнувався охоронно-пожежною сигналізацією швейцарської фірми SECURITONAG. В конференційних залах, робочих кімнатах, та пунктах охорони, де є комп'ютерне обладнання, а також в вестибюлях, холах, коридорах і просторі підвісної стелі встановлювалися адресні оптичні сповісники ORM 140, в інших допоміжних приміщеннях встановлюються адресні теплові сповісники WOM 240. Ручні сповісники FT 513 встановлюються на шляху евакуації (в коридорах, вестибюлях, сходиноквих клітинах). Висота і ширина дверей і проходів на шляху евакуації відповідала встановленим протипожежним вимогам.

Для відведення дренажних і аварійних вод від тепlopункту і насосної станції господарчо-протипожежного водопостачання передбачалося влаштування дренажних приямків і насосів. Прийняті схеми загальнообмінної вентиляції з поповерховим підключенням до вертикального колектору під стелею поверху, який розміщується вище, або підключенням на тому ж поверсі з встановленням вогнезатримуючих клапанів не допускали перетікання продуктів згорання з нижніх поверхів на верхні. Всі повітроводи проектується з забезпеченням потрібної межі вогнестійкості.

У будинку була запроектована система протидимового захисту. При виникненні пожежі всі приточні і витяжні установки вимикаються, а вентагрегати систем димовидалення ВП 1 і ВП 2 автоматично вимикаються від системи пожежної сигналізації. Клапан димовидалення відкривається на тому поверсі, де виникла пожежа.

Польський досвід адаптації пам'ятки промислової архітектури під

іншу функцію представлено на прикладі реставрації колишнього комплексу газових заводів «На Волі». Цей комплекс розташований у західній частині Варшави, в районі Воля. Історично ця територія розташовувалась на кордоні між селами Воля та Чисте, і в даний час її окреслюють вулиця Прандзинського на півдні, вулиця Каспрзака на півночі, вулиця Кшижановське на сході та вулиця Бема із заходу. Залізнична лінія Варшава-Краків та залізнична станція Варшава-Заходня розташовані неподалік.

Будівництво газового заводу було пов'язане з Німецькою континентальною газовою асоціацією з Дессау, яка спочатку побудувала газову установку в районі Солець у середині XIX століття, а згодом через зростаючий попит збудувала ще одну, цього разу у Волі. Це місце, ймовірно, було пов'язане з безпосередньою близькістю згаданої раніше залізничної лінії Варшава-Відень. Це дозволило газовому заводу мати власну залізничну колію, що полегшило його постачання вугіллям.

Комплекс газових заводів «На Волі» розвивався протягом двох періодів. Перший датований періодом між 1886 і 1900 роками, а другий – між 1924 і 1939 рр. Поетапна кристалізація комплексу спричинила нечітко визначене просторове планування. Однак слід зазначити, що тут окреслили дві композиційні осі: вісь північ-південь та вісь схід-захід. Обидві осі у минулому були виділені рядами дерев.

Будівлі були побудовані в останній чверті дев'ятнадцятого століття в стилі історизму. Будівлі другого етапу розвитку комплексу, тобто з міжвоєнного періоду, практично не мають деталей і за своїм стилістичним вирішенням нагадують модернізм. Особливістю цієї архітектури є отиньковані фасади та використання залізобетонних збірних конструкцій.

Під час Другої світової війни речовині комплексу було завдано значної шкоди. Він був знову відкритий в 1946 р. і закритий у 1977 р. Слід зазначити, що кілька елементів цього постіндустріального комплексу

дев'ятнадцятого століття збереглося до наших днів, включаючи аміачний завод; газокомпресорну станцію; будівлю зважування; фенольний завод; пічний завод; завод ВТХ; апарати та очисні станції; газгольдери; житлові будинки та адміністративні будівлі. Ці споруди мають високу культурну цінність, що стало причиною включення у 2005 році газової установки "Na Woli" до Реєстру пам'яток спадщини Мазовецького воєводства під № А-482. Будинки історичного комплексу, про який йде мова, на даний момент перебувають у різному технічному стані. Деякі з них уже відновлені та зазнали адаптивного повторного використання, тобто в будівлі, де розміщувались компресор та газові насоси, зараз знаходиться Музей газової промисловості, з інтерактивною виставкою та цінними архівними матеріалами, що стосуються історії польської газової промисловості та проекту "Na Woli".

В даний час дві будівлі старовинних газгольдерів становлять особливий інтерес для консерваторів. Вони повинні бути адаптовані до багатофункціональних об'єктів. Девелопер планує розмістити всередині виставкові зали, концертний зал, офіси та квартири. Слід також додати, що адаптивне повторне використання історичних споруд – це єдиний спосіб врятувати постіндустріальні будівлі. Якщо проект адаптації не заслуговує на протидію консерваторів, це слід вважати допустимим, особливо оскільки історичні будівлі часто набувають нової естетичної якості саме через такі проекти.

Що стосується реставрації Газового заводу «На Волі» та колишніх його споруд газгольдера, слід зазначити, що процес адаптації таких цінних споруд повинен виконуватися з дотриманням технічних та консерваційних знань та у співпраці зі службами охорони. Це також повинно виконуватися міждисциплінарною командою спеціалістів, тобто архітектором, який спеціалізується на збереженні спадщини, інженером-будівельником, інженерами сантехніки та електротехніки, геологом та спеціалістом зі

збереження стін. Після проведення архітектурних досліджень на основі поглиблених архівних запитів та вивчення будівлі на місці слід дослідити стан структурної системи будівлі та провести геологічний аналіз ґрунту. Підготувавши звіти про технічну оцінку структурної системи та геотехнічних властивостей ґрунту, а потім подавши заявку та отримавши вказівки щодо збереження запланованих змін у структурі будівлі, можна приступити до підготовки архітектурного проекту адаптивного повторного використання спадщини. Отримання адміністративних дозволів, пов'язаних з реалізацією проекту, дозволяє розпочати будівельні роботи. У випадку з будинками-газгольдерами ключовим питанням є зміцнення існуючої цегляної конструкції з дотриманням принципів технічних знань та принципом зміцнення стін історичних будівель. Це можна виконати, використовуючи один із наступних методів: з використанням композитної стрічки або поверхневих додатків (стрічка, сітка, армовані вуглецевим волокном килимки); полімерні гнучкі з'єднання (ін'єкції) або використання стрижнів helifix.

Цегляні стіни як самих газгольдерів, так і стін огорожі комплексу повинні бути очищені механічними та хімічними методами. Механічний метод передбачає очищення стіни холодною водою, теплою водою або парою. Останнім часом почали застосовуватись гідродинамічні методи із застосуванням спеціальних абразивів та форсунок, які можуть регулювати потік очищення та його тиск. Можна також використовувати хімічний метод, тобто використовувати препарати фториду амонію та плавикові кислоти (у вигляді розчинів або тиксотропної пасти). Історичні стіни також слід зміцнювати за допомогою спеціальної підготовки, яка запобіжить розсипанню цегли, знизить їх поглинаючу здатність і пористість та збільшить міцність на стиск. Захист фасаду від поглинання дощової води та вологи від вологості повітря також є пріоритетом і може бути здійснено за допомогою препаратів гідрофобізації, наприклад кремнійорганічних

сполук, кремнієвих смол або кремнійорганічних мікроемульсійних сполук. Такі стінові конструкції часто страждають від засолення. Їх можна опріснювати за допомогою спеціальних просочувальних прокладок. Вони змушують воду та розчинені в ній солі мігрувати до подушки, де вода випаровується, а сіль кристалізується. Корозійну цеглу слід замінити, використовуючи матеріали, сумісні з розчином та самою цеглою. У цьому випадку можна використовувати готовий розчин на основі гідравлічних в'язучих речовин, подрібненої цегли, піску, спеціальних добавок та барвників.

Перелічені вище технологічні процедури – це лише невеликий фрагмент усього спектру робіт, які слід виконати, щоб колишній газовий завод «На Волі» та його будівлі-газгольдери могли бути відновлені та пристосовані відповідно до сучасного рівня техніки та машинобудування. Залишається лише сподіватися, що проект, який розпочався кілька років тому, незабаром буде завершений і завдяки цьому історичний комплекс газових заводів отримає нове життя.

1.2. Проблеми негативного впливу французької колонізаторської політики на функціонування мечетей Алжиру

Мечеть як унікальне явище мусульманської сакральної архітектури відіграє домінуючу роль в духовному, громадському, культурному і освітньому житті ісламського світу. В ході історичної еволюції починаючи від часів виникнення ісламу в VII столітті мечеть змінюється в напрямку удосконалення архітектурно-семантичного образу, посилюється її значення не тільки як духовної, а й як урбаністичної домінанти.

Унікальна спадщина ісламської архітектури Алжиру сформувалась на стику багатьох культур – місцевої магрибської, хариджитської, арабської, перської, османської, іспанської, португальської, під впливом архітектурної спадщини часів Римської імперії та Візантії, і в цьому мультикультуралізмі також полягає її відмінність від, наприклад, перської школи, заснованої насамперед на власній доісламській спадщині в поєднанні з арабськими канонами на ранньому періоді, чи османської на традиціях Візантії. Відомо, що в середині XVII століття на 100 тис. населення м. Алжиру нараховувалося 122 мечеті, з них 13 джамаа і близько півсотні інших ісламських будівель.

Сьогодні в Алжирі існує понад 17000 старих і нових мечетей. Про національну самобутність ісламської архітектурної спадщини Алжиру свідчить той факт, що, незважаючи на зовнішні політичні, культурні і архітектурні впливи з боку інших держав, від раннього періоду і включно до періоду французької колонізації зберігався автентичний, заснований на національних магрибських традиціях, тип простої за об'ємно-просторовою композицією мечеті без декору на фасадах і з характерним квадратним в плані мінаретом-баштою. Ще один національний тип мечетей Алжиру – це мечеті хариджитів, зосереджені в долині Мзаб.

Найбільш трагічною сторінкою в історії Алжиру був період французької колонізації, який розпочався в 1830 році і тривав до 1965 року. Цей період відзначився утисками національної культури і масовим руйнуванням мечетей як символів національної ідентичності народу.

Ситуація з охороною історичних мечетей і будівництвом нових мечетей змінилася лише після 1963 року.

Алжирська Народна Демократична Республіка проводить активну політику в галузі охорони і реставрації спадщини ісламської архітектури, що регламентується законами і державними програмами.

Таким чином, тема дослідження відповідає політиці держави в галузі розвитку національної самобутності і обміну культурними традиціями. Унікальність мечетей Алжиру полягає в тому, що їх архітектура формувалась на стику одразу багатьох культур.

Період французької колонізації 1830 – 1965 років негативно відзначився на розвитку ісламської архітектури Алжиру, оскільки саме на цьому періоді була перервана багатовікова спадкоємність традицій, період французької колонізації унеможливив вільний розвиток місцевих ісламських традицій, натомість вся широта повноважень була надана західним впливам, покликаним проникнути в усі сфери життєдіяльності Алжиру.

В цей період активно впроваджувалась практика знищення національних символів країни, а оскільки історично мечеть була найважливішим символом-носієм екзистенціальної, історичної і архітектурної цінності, виразником національної ідентичності алжирського народу, надзвичайно значущою і з точки зору символізму, найбільш важливим елементом національної самосвідомості, культурних і архітектурно-будівельних традицій, історичної цінності, то саме мечеті руйнувались колонізаторами найбільш активно, натомість широко впроваджувалась практика примусового насадження західноєвропейських,

зокрема французьких, культурних традицій. Процес планомірного знищення історичних мечетей розпочався з столиці – Алжиру і тривав впродовж всього періоду колонізації 1830 – 1965 років. Основна задача французьких колонізаторів полягала в знищенні арабо-мусульманських рис алжирської ідентичності. Таким чином колонізатори хотіли знищити мусульманську умму, тобто колективне молитовне зібрання мусульман.

Як зазначив д-р Аріф Бахнассі в доповідях Ісламської організації з освіти, науки і культури (ISESCO), згідно огляду Альберта Девулса, зробленого в 1865 році, прибулі в 1830 році до Алжиру колонізатори застали лише в столиці 132 мечеті, з яких вони залишили тільки 12, в Орані лише 1, інші перебудували під житло для переселенців, лікарні, стайні, торговельні заклади, навіть під християнські храми (в 1930 році так було перетворено мечеть Кетшауа). Такі планомірні дії стали яскравим підтвердженням колоніальної політики, яка активно впроваджувалася не тільки в столиці – м. Алжир, а й в інших містах. Перепрофілювання історичних мечетей зі зміною функції відбувалось на тлі видозмінення їх планування, об'ємно-просторової композицій, декору, насаджувались риси європейської архітектури.

Період французької колонізації 1830 – 1865 років називається періодом архітектурних руйнацій, оскільки переможці намагались зруйнувати історичне ядро, сакральний центр алжирських міст – мечеті.

Відродження ісламської архітектурної школи Алжиру після колонізації в багатьох містах розпочалося тільки після здобуття Алжиром незалежності. Наприклад, в Константині 90 % мечетей збудовані після 1970 року.

Значна кількість історичних мечетей Алжиру – це пам'ятки світового значення, державного або регіонального значення, що накладає відповідні вимоги до забудови навколо пам'яток, на кожну пам'ятку розробляється пам'яткоохоронна документація.

Згідно прийнятого пам'яткоохоронного законодавства, виділяють чотири зони: зона самої пам'ятки, де заборонене нове будівництво, зона регульованої забудови, зона охорони природного ландшафту і зона охорони археологічного шару.

Конституцією Алжиру законодавчо закріплене визнання культурного розмаїття країни і повага до нього. Держава Алжир активно співпрацює з світовими організаціями в сфері охорони і збереження пам'яток архітектури. Відбулась ратифікація Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (17.12.1975), Міжнародної конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини (20.04.2006), Конвенції про охорону і заохочення форм культурного самовираження 2005 року (26.05.2005). У 2005 році Конвенція ЮНЕСКО в своїх рекомендаціях визначила деякими з пунктів: поглибити викладання історії і знання спадщини Алжира і Магриба, підтримувати місцеві традиції, мистецтва, висвітлити регіональну своєрідність архітектури різних регіонів. Крім світових міжнародних програм, Алжир ратифікував і регіональні законодавчі програми в галузі охорони культурної спадщини (Африканська культурна хартія 1990 року), а також є одним з основних організаторів і місцем проведення регіональних культурних заходів, спрямованих на міжкультурний діалог країн Африки (Панафриканський фестиваль культури, Панафриканський інститут культури, Музей великої африканської культури в Алжирі) [97; 98].

Алжир активно співпрацює з Генеральною Асамблеєю ООН, у тому числі в питаннях сприяння розвитку національної ідентичності та міжкультурного обміну. Як вже зазначалося, у представленому на 64 сесії Генеральної Асамблеї ООН (22.07. 2009) звіті уряду Алжиру про державну політику в галузі культурної своєрідності було проголошено про державну підтримку розвитку культурної розмаїтості й міжкультурних зв'язків, ратифікацію міжнародних пам'яткоохоронних документів, відповідність

законодавства Алжиру в галузі охорони культурної спадщини міжнародному законодавству [97; 98].

Державою створені органи, задачею яких є наукове дослідження і популяризація національних культур та сприяння збереженню автентичної рукотворної і природної спадщини, виділяються кошти на сферу культури.

У 2009 році було проведено засідання бюро ЮНЕСКО в Рабаті разом з Алжирською національною комісією в справах ЮНЕСКО «Культурна розмаїтість і міжкультурний діалог», задачею якого було [97]:

- визначити культурну розмаїтість архітектури Алжиру, її характер, особливості і визначні пам'ятки;
- визначити шляхи підвищення обізнаності про архітектурно-мистецьку спадщину Алжиру в міжкультурному діалозі;
- виявити значну роль основних культурних центрів Алжиру – Тлемсену, Бержайя, Константи́ни, Гардайї.

Кожний з визначених міст-центрів (Алжир, Тлемсен, Недрома, Оран, Константи́на) має свою багату історію. Так, місто Тлемсен сформувалось під впливом Андалусії, оскільки знаходиться недалеко від неї. В 2011 році м. Тлемсен було призначене столицею ісламської культури на ісламському конгресі «ІСО» в Малазії, де взяли участь 53 держави. Таким чином, Тлемсен став третім обраним культурним ісламським містом Магрибу після Феса в Марокко і Кайруана в Тунісі в 2009 році. Всі ці три міста Магрибу об'єднує нашарування різних культур і багатство архітектурної спадщини.

Беджайя – це одне з міст хамадитів, Гардайя – це місто південної частини країни, з великою кількістю збереженої автентичної спадщини.

Попри значну кількість збережених історичних мечетей на території Алжиру, значна їх частина знаходиться в незадовільному стані і потребує реставраційних заходів. Наприклад, в Орані збереглося після часів французької колонізації лише чотири мечеті османського періоду, і ті

знаходяться в аварійному стані. Наприклад, мечеть Хасана паші є недіючою впродовж п'яти років через аварійний стан. Нещодавно турецька фірма «Тіка», яка здійснила реставрацію мечеті Кетшауа османської доби, підписала договір з державними структурами Алжиру про терміни реставраційних робіт в мечеті Хасана паші і в палаці Дея коло мечеті, початок ретавраційних робіт заплановано на вересень.

В останні роки набула поширення практика повернення первісного вигляду мечетям, перетвореним на католицькі церкви в період французької колонізації, і практика комплексної реставрації історичних мечетей – варто згадати мечеті Алі Бетчин, Абд Ер Рахман Ель Таалібі, Сіді Рамдан в Алжирі, мечеті Джамаа Ель Кебір, Ель Мешуар, Сіді Бумедьєн, Сіді Беллахсен в Тлемсені, а також історичні мечеті міст Гардайя, Маскара, Тиярет, Тенес, Бліда.

Сьогодні держава Алжир проводить політику в галузі популяризації в світі унікальної архітектурної спадщини. Отже, тема дослідження відповідає політиці держави в галузі розвитку національної самобутності і обміну культурними традиціями.

Таким чином, ісламська архітектурна школа Алжиру сформувалась на тлі історичних змін, постійної зміни правлячих династій, а також під впливом специфічних природно-кліматичних умов та етнічних особливостей. Оскільки більша частина країни знаходиться в зоні пустелі Сахара, концентрація мечетей спостерігається в північній та західній частинах країни. Згідно з усталеним районуванням, в Алжирі виділяють зону півночі (узбережжя Середземного моря), заходу (прилегла до неї зона, яка межує з Марокко), сходу (яка межує з Тунісом) та півдня (фактично центр та південь країни).

На ранніх періодах ісламська архітектурна школа Алжиру знаходилась під впливом давньоримської та арабської архітектури, частково під персидськими впливами, але поступово в ній відчутнішими ставали суто

національні ознаки. Специфіка магрибської ісламської школи, заснованої на місцевих традиціях, і її відмінність від інших ісламських шкіл полягає в тому, що становлення і розвиток архітектури – виразника берберської національної ідентичності і місцевих культурних традицій співпало з пануванням місцевих династій, влада яких базувалась на військовій доктрині, а основним типом будівель і споруд були укріплені фортеці. Це дозволяє стверджувати, що на ранніх періодах магрибська архітектура в основному засновувалась на тих самих принципах, що і оборонна архітектура, що зумовила простоту форм, оборонний характер мечетей, форму мінаретів і їх функцію сигнальних башт, бездекоративність на ранніх періодах, простоту об'ємно-просторової композиції, зменшення ролі або відсутність внутрішнього двору. Водночас для ісламської архітектурної школи Алжиру, так само як і для архітектурних шкіл інших ісламських країн, був характерним відхід від функціональності до декорування.

ВИСНОВКИ

1. Досвід ревіталізації пам'яток промислової архітектури свідчить про те, що успішність заходів визначається вдалим розташуванням об'єктів в структурі міста, в тому числі транспортною доступністю, продуманим перепрофілюванням під інші функції і комплексними реставраційними заходами, оскільки це забезпечує автентичність збереженого об'єкту. Хоча найбільш придатними для перепрофілювання є заклади легкої та харчової промисловості, приклади об'єктів газового заводу «На Волі» в Варшаві і «Мистецького Арсеналу» в Києві свідчать про те, що ревіталізовані і відповідно адаптовані можуть бути й інші промислові підприємства.

2. Аналіз ситуації з утратою багатьома історичними мечетями Алжиру в період французької колонізації свого первісного призначення і

вигляду свідчить про необхідність повернення їм автентичного вигляду і функції мечеті.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Необхідно розширити перелік ревіталізованих промислових підприємств з метою доповнення існуючих заходів і уточнення вимог та закономірностей.
2. Враховуючи значні втрати в ісламській спадщині Алжиру, слід сконцентрувати увагу на її популяризації, натурних обстеженнях і проведенні реставраційно-відновлювальних заходів.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

1. Alfrey J. The Industrial Heritage: Managing Resources and Uses / J. Alfrey, T. Putnam. – London, New York : Routledge, 2003. – 340 p.
2. Boix R. Comparing creative industries in Europe / R. Boix, F. Capone, L. de Propriis // European Urban and Regional Studies. – 2016. – No 4. – P. 935 – 940.
3. Selada C. Creative Clusters in Low Density Urban Areas: A Case Study Approach [Електронний ресурс] / Catarina Selada, Ines Vilhena da Cunha, Elisabete Tomaz // ERSA conference papers ersa10p1366, European Regional Science Association, 2011. – Режим доступу: https://urbact.eu/sites/default/files/import/Projects/Creative_Clusters/documents_media/P
4. Big Cities Industrial Territories Revitalization Problems and Ways of Their Solution / [Dyomin M., Dmytrenko A., Chernyshev D., Ivashko O.] // Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations. ICBI 2019. / Onyshchenko V., Mammadova G., Sivitska S., Gasimov A. (eds). — Lecture Notes in Civil Engineering, vol 73. – Springer, Cham, 2020. – P. 365 – 373.
5. Ivashko O. Społeczna Przyroda Nowych Artystycznych kierunków w Miejskim Środowisku / O. Ivashko //Przestrzeń / Urbanistyka / Architektura. – 2018. – No 2. – P. 167–176.
6. Ivashko O. Comparative analysis of Art-clusters – a new type of multi-functional buildings and their location in the city's structure / O. Ivashko // Smart Project, Building and City / Środowisko Mieszaniowe – Housing Environment. – 2018. – B. – P. 13 – 17.
7. Ivashko O. The issues of conservation and revitalization of the monuments of industrial architecture / O. Ivashko // Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation. – 2019. – No 58. – P. 113 – 117.
8. Kuzmenko T. Yu. Revalorization of industry territories of suburb rural settlements as a course of improvement of human function / T. Yu. Kuzmenko, A. Yu. Dmitrenko // Collection of research work SWorld. – 2015. – Edition 3(40). – P. 58 – 63.
9. Dudek W. Ewidencja zabytkowego założenia w Starej Gazowni na Woli w Warszawie (w rejonie ulic Kasprzaka, Bema, Prądzyńskiego, Krzyżanowskiego) / W. Dudek, J. Zawadzka-Roman. – Warszawa, 1987.
10. Iwaniec M. Łódź, jedyne takie miasto, nie tylko w Polsce / M. Iwaniec // Renowacja i zabytki. – 2010. – No 34. – P. 161–164.
11. Gałuszka J. Idea i cele przebudowy centrum Łodzi w kontekście społeczno-przestrzennej specyfiki miasta / J. Gałuszka // Wokół Nowego Centrum Łodzi (editor: J. Gałuszka), EC1 Łódź – Miasto Kultury, Łódź, 2011. – P. 13 – 41.

12. Furtak M. Concrete in adaptations and extensions of historic objects (on selected examples from Porto) / M. Furtak, J. Kobylarczyk, D. Kuśnierz-Krupa // *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation*. – 2019. – No 58. – P. 15 – 22.
13. The issues of preservation and revitalization of residential, public and industrial buildings from the second half of the 19th and early 20th centuries in Kyiv and Krakow / [Kulikov P., Dyomin M., Chernyshev D., Kuśnierz-Krupa D., Krupa M.] // *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation*. – 2019. – No 60. – P. 140 – 146.
14. Kuśnierz-Krupa D. Protection issues in selected European historic towns and their contemporary development / D. Kuśnierz-Krupa // *E3S Web of Conferences*. – 2018. – No 45. – P. 1 – 8.
15. Kozłowski T. Architektura a sztuka / T. Kozłowski // *Kraków : Wydawnictwo PK*, 2018. – 230 p.
16. Markowski T. Aspekty kulturowe w zintegrowanym podejściu do rozwoju miasta – doświadczenia Łodzi / T. Markowski // *Miasto historyczne. Potencjał dziedzictwa* (editors: K. Broński, J. Purchla, Z. K. Zusiak), *Krakow : Międzynarodowe Centrum Kultury*, 1997. – P. 190 – 200.
17. Консервація і реставрація пам'яток архітектури : методичний посібник / Під ред. М. І. Орленка (гол. ред.) та ін. – К.-Л. : Укрреставрація, 1996. – 586 с.
18. Орленко М. І. Проблеми та методи реставрації пам'яток архітектури України (XI – поч. XX ст.) [Текст]: [монографія] / Микола Орленко. – Київ: Фенікс, 2018. – 335 с.: іл.
19. Orlenko M. Art-Clusters as a New Type of Buildings: the Specificity of the Spatial Solution and the Features of Restoration during the Redevelopment Process (The Experience of Poland) / M. Orlenko, O. Ivashko // *Smart Project, Building and City/Środowisko Mieszaniowe Housing Environment*. – 2017. – No 21. – P. 109–115.
20. Popławska I. Architektura przemysłowa Łodzi w XIX w. / I. Popławska // *Studia i Materiały do Teorii i Historii Architektury i Urbanistyki*. – Vol. 11. – Warszawa, 1973. – P. 59 – 68.
21. Pszczołkowski M. Adaptation problems of the post industrial heritage on the example of selected objects of Bydgoszcz / M. Pszczołkowski // *Civil and Environmental Engineering Reports*. – 2016. – No 22(3). – P. 145 – 155.
22. Pujia L. Cultural heritage and territory. Architectural tools for a sustainable conservation of cultural landscape / L. Pujia // *International Journal of Conservation Science*. – 2016. – No 7(1). – P. 213 – 218.
23. Spiridon P. Muselife of the life of public / P. Spiridon, I. Sandu // *International Journal of Conservation Science*. – 2016. – No 7(1). – P. 87 – 92.

24. Spiridon P. The conscious deterioration and degradation of the cultural heritage / P. Spiridon, I. Sandu, L. Stratulat // *International Journal of Conservation Science*. – 2017. – No 8(1). – P. 81 – 88.
25. Stratton M. *Industrial Buildings: Conservation and Regeneration* / M. Stratton. – London, New York : Taylor & Francis, 2005. – 256 p.
26. Szymański P. XIX-wieczne zespoły przemysłowe w przestrzeni publicznej / P. Szymański // *Sztuka w Łodzi 2. Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Łódzki Oddział Stowarzyszenia Historyków Sztuki w dniach 8 – 9 października 2001 roku* (editor: M. Wróblewska-Markiewicz). – Łódź, 2003. – P. 15 – 17.
27. Bogusławski A. Księży Młyn – rewitalizacja/Priest's Mill – revitalization / A. Bogusławski, D. Włodarska // *Renowacje i zabytki*. – 2016. – No 1. – P. 72 – 81.
28. Walczak B. *Manufaktura* / B. Walczak // *Zabytki – Heritage*. – 2006. – No 2. – P. 24 – 26.
29. Revitalization specifics of industrial enterprises made of brick and concrete. Examples of Lodz, Kyiv and Poltava / [K. Stefański, P. Gryglewski, Y. Ivashko, A. Dmytrenko, O. Ivashko] // *International Journal of Conservation Science*. – 2020. – Volume 11, Issue 3. – P. 715 – 730.
30. M. Matys, *Łódzka fabryka marzeń. Od afery do sukcesu* / M. Matys. – Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM, 2011.
31. Mirosław W. Wiązanie energii, czyli rewitalizacja dawnej elektrociepłowni EC-1 w Łodzi i jej adaptacja na cele kulturalno-artystyczne / W. Mirosław // *Modele rewitalizacji i ich zastosowanie w miastach dziedzictwa europejskiego*. – Łódź, 2008. – P. 45 – 67.
32. Popławska I. Zespół fabryczno-rezydencjonalny Księży Młyn w Łodzi / I. Popławska // *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*. – 1972. – No 4. – P. 295 – 304.
33. Popławski W. *Andel's hotel Łódź* / W. Popławski // *Renowacje i zabytki*. – 2010. – No 2. – P. 100 – 105.
34. Rawicka A. OFF Piotrkowska. Zagospodarowanie zabudowań fabryki Franciszka Ramischa wobec zachowania podstawowych wartości zabytkowych zespołu/ OFF Piotrkowska street. Development of Franiszek ramisch's factory in the face of preserving the basic historical values of the complex / A. Rawicka // *Renowacje i zabytki*. – 2016. – No 1. – P. 134 – 141.
35. Salm J. Problematyka konserwatorska Księżego Młyna czyli o szczycie góry lodowej, Muzealizacja, rewitalizacja czy destrukcja? / J. Salm // *Wobec dziedzictwa XIX-wiecznej architektury*. – Łódź : Łódzkie Towarzystwo Naukowe, 2007. – P. 69 – 81.
36. Hanzl M. *Manufaktura Łódź – “genius loci” a komercyjna wartość przestrzeni publicznej* / M. Hanzl // *Komercjalizacja przestrzeni* –

- charakterystyka zjawiska / editors: P. Lorens, E. Ratajczyk-Piątkowska. – Warszawa : Urbanista, 2008.
37. Cysek-Pawlak M. M. Adaptacja zespołu dawnej elektrociepłowni EC1/ Fromer EC1 west and power station complex adaptation / M. M. Cysek-Pawlak // *Renowacje i zabytki*. – 2016. – No 1. – P. 114 – 121.
 38. Beguin F. Arabisances, décor architectural et tracé urbain en Afrique du nord 1830-1950 / François Beguin. – Paris : Dunod, 1983. – 169 p.
 39. Benyoucef B. Introduction à l’histoire de l’architecture islamique / Brahim Benyoucef. – Alger : OPU, 2005. – 196 p.
 40. Brosslard Ch. Les inscriptions arabes de Tlemcen / Charles Brosslard // *Revue Africaine*. – 1858. – No 14. – P. 86 – 94.
 41. Bourouiba R. Apports de l’Algérie a l’architecture religieuse Arabo-islamique / Rachid Bourouiba. – Alger : Office des publications universitaires, 1986. – 358 p.
 42. Bourouiba R. Abd Al Mu’min flambeau des Almohades / Rachid Bourouiba. – Alger : S.N.E.D., 1982. – 165 p.
 43. Bourouiba R. L’art religieux musulman en Algérie / Rachid Bourouiba. – Alger : S.N.E.D, 1981. – 227 p.
 44. Vayssettes E. Histoire de Constantine sous la domination Turque de 1517 – 1837 / Eugène Vayssettes. – Paris : Bouchène, 2002. – 254 p.
 45. Golvin L. La mosquée: ses origines, sa morphologie, ses diverses fonctions, son rôle dans la vie musulmane, plus spécialement en Afrique du Nord / Lucien Golvin. – Alger : Institut d’études supérieures islamiques d’Alger, 1960. – 178 p.
 46. Golvin L. Essai sur l’architecture religieuse musulmane, tome 3 : L’architecture religieuse des ‘Grands Abbasides’. La mosquée de Ibn T’ulun. L’architecture religieuse des Aghlabides / Lucien Golvin. – Paris : Klincksieck, 1974.
 47. Dahdouh A. La ville de Constantine durant la période Ottomane / A. Dahdouh. – Pp. 274 , 493, 495, 499,509,563,564,567, 495, 498.
 48. Lézine A. Le minaret de la Qal’a des Bani Hammad / A. Lézine // *Bulletin d’archéologie Algérienne*. Tome II. 1966– 1967. – Paris : Editions E. de Boccard, 1967 – P. 261 – 270.
 49. Prosper R. Pour comprendre l’art musulman dans l’Afrique du nord et en Espagne / Richard Prosper. – Paris : Édition Hachette, 1924. – 352 p.
 50. Khelifa A. Cirta, Constantine, la capitale céleste / Abderrahmane Khelifa. – Alger : Colorset, 2010. – 469 p.
 51. Chergui S. Les Mosquées d’Alger; construire, gérer et conserver (16ème-19ème siècle) / Samia Chergui. – Paris : PU Paris-Sorbonne, 2011. – 320 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Перелік спільних статей за темою:

1. Iwaszko J. (Ivashko Y.). Specific features and issues of preserving the historic cities of Algeria – centres of islamic construction / J. Iwaszko (Y. Ivashko), K. Rezga // *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation*. – 2019. – No 58. – P.143 – 147
2. Дьомін М. Мечеті Алжиру: архітектурні та урбаністичні аспекти / М. Дьомін, Ю. Івашко, К. Резга. – К. : Фенікс, 2019. – 192 с.
3. Orlenko M. Ways of revitalization with the restoration of historical industrial facilities in large cities. The experience of Ukraine and Poland / M. Orlenko, Y. Ivashko, J. Kobylarczyk, D. Kuśnierz-Krupa // *International journal of conservation science*. – 2020. – Volume 11, Issue 2, April-June. – P. 433 – 450.
4. Orlenko M. The influence of ideology on the preservation, restoration and reconstruction of temples in the urban structure of post-totalitarian states / M. Orlenko, Y. Ivashko, J. Kobylarczyk, D. Kuśnierz-Krupa // *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation*. – 2020. – No 61. – P. 67 – 79.
5. Ivashko Y. Specific features of the compositional construction of historical mosques of Algeria as the basis for their preservation and restoration in the original form / Y. Ivashko, K. Rezga // *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation*. – 2020. – No 61. – P. 80 – 84.

ДОДАТОК 2

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І
АРХІТЕКТУРИ

КАФЕДРА МІСЬКОГО БУДІВНИЦТВА ФАКУЛЬТЕТУ УРБАНІСТИКИ ТА
ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

KATEDRA KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA MIESZKANIOWEGO WYDZIAŁU
ARCHITEKTURY POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

KATEDRA HISTORII ARCHITEKTURY, URBANISTYKI I SZTUKI
POWSZECHNEJ WYDZIAŁU ARCHITEKTURY POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

КОРПОРАЦІЯ «УКРРЕСТАВРАЦІЯ»

ІССРОМ УКРАЇНА

**Друга Українсько-Польська наукова
конференція**

**Способи ревіталізації промислових
територій історичних міст**

23 жовтня, КНУБА

Druga Ukrainsko-Polska naukowa konferencja

**Sposoby rewitalizacji przemyslowych
terenów historycznych miast**

23 października 2019, KNUBA

(вiповiдно до угоди про наукову спiвпрацю мiж Київським нацiональним унiверситетом будiвництва i архiтектури (кафедра мiського будiвництва) i Кракiвською Полiтехнiкою iм. Т.Косцюшки (Katedra Kształtowania Środowiska Mieszkaniewego i Katedra Historii Architektury, Urbanistyki I Sztuki Powszechniej, Instytut Historii Architektury i Konserwacji Zabytków).

Науковий комiтет

Komitet naukowy

Голова: Дьомiн М.М., д.арх., проф., завідувач кафедри Мiського будiвництва

Вiд Київського нацiонального унiверситету будiвництва i архiтектури:

Кулiков П.М., д.е.н., проф., Ректор Київського нацiонального унiверситету будiвництва i архiтектури

Чернишев Д.О., д.т.н., проф., Перший проректор

Плоский В.О., д.т.н., проф., проректор з наукової роботи

Мамедов А.М., к.т.н., доц., декан факультету Урбанiстики i просторового планування

Кащенко О.В., д.т.н., проф., декан архiтектурного факультету

Ивашко Ю.В., д.арх., проф. кафедри Основ архiтектури i архiтектурного проектування, нострифікований доктор хабiлітований,

Ивашко О.Д., асистент кафедри Рисунок та живопису

Вiд корпорацiї “Укрреставрацiя”:

Орленко М.І., д.арх., проф., президент корпорацiї “Укрреставрацiя”

Вiд ICCROM України:

Антонюк А.Є., к.т.н., Нацiональний координатор ICCROM в Україні

Politechnika Krakowska im. Т.Kosciuszki:

Kazimierz Kuśnierz, Prof. dr hab. inż. arch.,

Instytut Historii Architektury i Konserwacji Zabytków,

Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

Justyna Kobylarczyk, dr hab. inż. arch. Profesor Politechniki Krakowskiej, Katedra Kształtowania Środowiska Mieszkaniewego, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury

Michał Krupa, dr hab. inż. arch, Katedra Kompozycji Urbanistycznej, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury

Krystyna Paprzyca, dr hab. inż. arch. Profesor Politechniki Krakowskiej, Katedra Kształtowania Środowiska Mieszkaniewego, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury,

Dominika Kuśnierz-Krupa, dr hab. inż. arch. Profesor Politechniki Krakowskiej, kierownik Katedry Historii Architektury, Urbanistyki I Sztuki Powszechnej, Instytut Historii Architektury I Konserwacji Zabytków, Wydział Architektury

Tomasz Kozłowski, dr hab. inż. arch. Profesor Politechniki Krakowskiej, kierownik Zakładu Architektury Mieszkaniowej I Kompozycji Architektonicznej Instytutu Projektowania Architektonicznego, Wydział Architektury

Програма конференції Program konferencji

11.45 – кава-брейк.

12.00. Офіційне відкриття. Вступне слово ректора КНУБА Кулікова П.М.

12.10. **Чернишев Д.О.** *Сучасні підходи до ревіталізації.*

12.20. **Дьомін М.М., Івашко О.Д.** *Системний підхід в ієрархії арт-об'єктів і визначальні ознаки арт-кластеру.*

12.40. **Justyna Kobylarczyk.** *Prawne aspekty ochrony miasta zabytkowego – Pomnik Historii*

13.00. **Dominika Kuśnierz-Krupa.** *Prawne aspekty ochrony miasta zabytkowego – Park kulturowy*

13.20. **Michał Krupa.** *Prawne aspekty ochrony miasta zabytkowego – Rejestr zabytków oraz ewidencja zabytków*

13.40. **Орленко М.І., Бузін І.А.** *Реставраційні методики в збереженні пам'яток промислової архітектури.*

14.00. **Антонюк А.Є.** *Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні.*

14.20. **Дмитренко А.Ю.** *Проблеми ревіталізації промислових територій у великих містах України (з населенням від 250 до 500 тис. осіб)".*

14.40. **Кузьменко Т.Ю.** *Урбаністичні пустоти постіндустріальних міст: способи наповнення і збереження цільності міської структури.*

15.00. **Krystyna Paprzyca.** *Rewitalizacja terenów przemysłowych w Turynie.*

15.20. **Резга Куідер.** *Проектування Великої мечеті м.Алжир на місці промислових територій.*

15.35. **Лещенко Н.А., Товбич В.В., Головатюк А. К.** *Інклюзивний музейний простір – результат ревіталізації пам'яток архітектури*

15.50. **Ковальська Г.Л.** *Проблеми ревіталізації промислових об'єктів в історичній зоні міста*

16.20. **Гнатюк Л.Р.** *Ревіталізація промислових об'єктів на прикладі м.Київ.*

16.35. **Кащенко О.В.** *Синтез мистецтв у ревіталізації промислових територій.*

16.45. **Івашко Ю.В.** *Сучасні засоби архітектурної виразності ревіталізованих пам'яток промислової архітектури.*

16.30. **Козак Ю.В.** *Конструктивні особливості ревіталізації промислових об'єктів.*

PROGRAMME

of the International Scientific and Practical Conference

**“Restoration of architectural monuments under the conditions of high level
of subsoil waters and increased interior humidity”**

Kyiv

24-25 October 2019

Venue: National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve

building №25

Kyiv 2019

CONFERENCE PROCEDURE

October, 24 Thursday

09⁰⁰-10³⁰ Registration of Conference participants (building № 25). Guided tour by the National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve

10³⁰-11⁰⁰ Grand opening of the Conference

11⁰⁰-13⁰⁰ Speeches of participants of the Conference (building № 25)

13⁰⁰-14⁰⁰ Lunch (building № 1)

14⁰⁰-18⁰⁰ Speeches of participants of the Conference (building № 25)

18⁰⁰-19⁰⁰ Dinner (building № 1)

October, 25 Friday

09³⁰-13⁰⁰ Speeches of participants of the Conference

13⁰⁰-14⁰⁰ Lunch (building № 1)

14⁰⁰-18⁰⁰ Summing up, closing the Conference (building №25)

18⁰⁰-19⁰⁰ Dinner (building № 1)

October, 24 Thursday

Moderator: Anatolii Antoniuk

10³⁰-10⁴⁰ Welcoming address by the Deputy Minister of Culture of Ukraine
Iryna Podoliak

10⁴⁰-10⁵⁰ Welcoming address by the Acting Director General of the National
Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve **Oleksandr Rudnyk**

10⁵⁰- 11⁰⁰ Introductory speech of the National Coordinator of ICCROM Ukraine
Anatolii Antoniuk

11⁰⁰-11³⁰ Coffee break

11³⁰-13⁰⁰ SPEECHES

1. Volodymyr Pavlenko, Volodymyr Rudenok, Mykola Korzachenko

*Chernihiv National University of Technology, National Architectural and
Historical Preserve "Ancient Chernihiv"*

**Preservation of architectural monuments of Chernihiv under the conditions
of increased humidity; case study of St. Elias Church, St. Anthony Caves
and the Regimental Chancellery Building**

2. Iryna Cherevko

National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve

**Characteristics of preservation and maintenance of monuments of the
Kyiv-Pechersk Lavra under the conditions of development of subsoil
waterlogging processes**

**3. Dominika Kuśnierz-Krupa, Justyna Kobylarczyk, Tomasz Kozłowski
and Krystyna Paprzyca, Michał Krupa**

Tadeusz Kościuszko Krakow University of Technology, Republic of Poland

**Problems associated with wall dampness in the Władysław Orkan Museum
in Rabka-Zdrój**

13⁰⁰-14⁰⁰ Lunch

4. Pawel Bolinski

Jan Matejko Academy of Fine Arts in Krakow, Republic of Poland

Impact of atmospheric conditions on the state of conservation and methods of restoration of the wall painting in the garrison temple of the Holy Apostles Peter and Paul (former Jesuit Order church) in Lviv

5. Lorenzo Angelo Vescovi

Soluzioni per l'Umidità srl, Italian Republic

Restoration of architectural historic buildings subject to conditions of high level of subsoil waters and increased interior humidity

7. Nadiia Molochkova, Larysa Nishchuk

National Conservation Area "Saint Sophia of Kyiv"

Best practices of monuments structures dehumidification using electroosmosis method

16⁰⁰-16³⁰ Coffee break

16³⁰-18⁰⁰ Speeches

8. Yulia Ivashko

Kyiv National University of Construction and Architecture

Special aspects of construction and causes of emergency state of wooden churches of Kyiv region in historical records

9. Viktoria Zaitseva, Oksana Chobitko

National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve

Problems of preservation and restoration of monuments of architecture and monumental painting of the National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve

10. Serhii Bohdan

Mapei Ukraine LLC

Systems of restoration of architectural monuments using materials produced by Mapei

18⁰⁰-19⁰⁰ Dinner

October, 25 Friday

09⁰⁰-09³⁰ Coffee break

09³⁰ – 11⁰⁰ Speeches

1. Mykola Orlenko

Honorary President of the Ukrainian Special Scientific and Restoration Design and Production Corporation "Ukrrestoration" (Corporation "Ukrrestoration")

Static instability of the system “foundation-structure-building” as one of the main causes of emergency state of architectural and urban planning monuments

2. Mykola Diomin, Mykola Orlenko, Rezga Quider

Kyiv National University of Construction and Architecture

Problems of the emergency state of historic mosques in Algeria and their restoration

3. Mykola Diomin, Dmytro Prusov

Kyiv National University of Construction and Architecture

Principles of zoning of urban territories within historical areas during their transformation in difficult engineering and geological conditions

4. Mykhailo Kubai

State Historical and Architectural Preserve in Zhovkva

Alternative approach to solve the problems of increased interior humidity

11⁰⁰ - 11³⁰ Coffee Break

11³⁰ - 13⁰⁰ Speeches

4. Roman Hutsuliak

National Conservation Area “Saint Sophia of Kyiv”

Restoration of architectural monuments under the conditions of high level of ground water; case study of St. Nicholas Church

5. Alla Harkusha

National Architectural and Historical Preserve “Ancient Chernihiv”

On the issue of oil wall painting preservation (first quarter of the 19th century) under the conditions of high humidity; case study of the Cathedral of the Transfiguration of the Saviour (11th century) in Chernihiv

6. Iryna Bughera

National Architectural and Historical Preserve “Ancient Chernihiv”

Oil painting of the 17th – 20th centuries in Trinity Cathedral in Chernihiv in the context of changes of temperature and humidity microclimate in construction

13⁰⁰-14⁰⁰ Lunch

14⁰⁰-16⁰⁰ Speeches

7. Svitlana Gaga-Sheremetieva, Valentyna Marampolska-Zhurakhivska

National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve

Best practices in conservation and restoration of the monumental painting of the National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve monuments

8. Olha Konstantinova

National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve

Analysis of methods for protecting architectural monuments from the aggressive effects of ground waters

9. Liudmyla Lishchenko

State Institution Research Center for Aerospace Earth Studies of the Institute of Geological Sciences of the National Academy of Sciences of Ukraine

Monitoring of summer surface temperatures within the boundaries of Kyiv historical and cultural preserves (Saint Sophia of Kyiv and Kyiv-Pechersk Lavra) according to satellite data

16⁰⁰-16³⁰ Coffee break

16³⁰-18⁰⁰ Summing up, closing the Conference

18⁰⁰-19⁰⁰ Dinner.

Київський національний університет будівництва і архітектури (Україна)
кафедра міського будівництва факультету урбаністики та просторового планування
Краківська політехніка (Польща)
кафедра історії архітектури, містобудування та універсального мистецтва
архітектурного факультету
кафедра формування житлового середовища архітектурного факультету
Корпорація «Укрреставрація» (Україна)
Національний Комітет ICCROM Україна
Національний Комітет ICOMOS Україна

МАТЕРІАЛИ

Першої Українсько-Польської наукової конференції
«Збереження, реставрація і ревіталізація культурної спадщини»
18 – 19 лютого 2020 р.

Київ
2020

УДК [72.011+504.03+332.1](06)

Науковий комітет:

Куліков П.М., д.е.н., проф.,
Чернишев Д.О., д.т.н., проф.,
Плоский В.О., д.т.н., проф.,
Дьомін М.М., д.арх., проф.,
Івашко Ю.В., д.арх.,
Орленко М.І., д.арх., проф.,
Антонюк А.Є., к.т.н.,
Сердюк О.М., к.і.н.,

Кобиларчик Ю., д. хаб., інж. арх., проф.,
Кушнєж-Крупа Д., д. хаб., інж. арх., проф.,
Крупа М., д. хаб., інж. арх., проф.,
Козловскі Т., д. хаб., інж. арх., проф.

Збереження, реставрація і ревіталізація культурної спадщини : матеріали Першої Українсько-Польської наукової конференції = **Ochrona, restauracja oraz rewitalizacja dziedzictwa kulturowego** : materiały Pierwszej Ukraińsko-Polskiej konferencji naukowej = **Preservation, Restoration and Revitalization of Cultural Heritage** : First Ukrainian-Polish Scientific Conference Proceedings / Київський національний університет будівництва і архітектури – Київ: КНУБА, 2020. – 24 с.

У матеріалах конференції висвітлено результати наукових досліджень з питань збереження, реставрації та ревіталізації культурної спадщини в Україні та в Польщі.

© Колектив авторів, 2020

© Київський національний університет
будівництва і архітектури, 2020

Kijowski Narodowy Uniwersytet Budownictwa i Architektury (Ukraina)
Katedra Inżynierii Miejskiej, Wydział Urbanistyki i Planowania Przestrzennego
Politechnika Krakowska (Polska)
Katedra Historii Architektury, Urbanistyki i Sztuki Powszechnej Wydziału Architektury
Katedra Kształtowania Środowiska Mieszkaniowego Wydziału Architektury
Korporacja "Ukrrestauracja" (Ukraina)
Komitet Narodowy ICCROM Ukraina
Komitet Narodowy ICOMOS Ukraina

MATERIAŁY

Pierwszej Ukraińsko-Polskiej konferencji naukowej
„Ochrona, restauracja oraz rewitalizacja dziedzictwa kulturowego”
18 – 19 lutego, 2020

Kijów
2020

UDC [72.011+504.03+332.1](06)

Komitet naukowy:

Piotr Kulikow, dr hab., inż., prof.,
Denis Czernyszew, dr hab., inż., prof.,
Witalij Plosky, dr hab., inż., prof.,
Mykola Dyomin, dr hab., inż. arch., prof.,
Julia Iwaszko, dr hab., inż. arch., prof.,
Mykola Orlenko, dr hab. inż. arch., prof.,
Anatolij Antonyuk, Ph.D., inż.,
Olena Serdyuk, Ph.D.,

Justyna Kobylarczyk, dr hab., inż. arch., prof.,
Dominika Kuśnierz-Krupa, dr hab., inż. arch.,
 prof.,
Michał Krupa, dr hab. inż. arch., prof.,
Tomasz Kozłowski, dr hab., inż. arch., prof.

Збереження, реставрація і ревіталізація культурної спадщини :
 матеріали Першої Українсько-Польської наукової конференції = **Ochrona,
 restauracja oraz rewitalizacja dziedzictwa kulturowego** : materiały Pierwszej
 Ukrainko-Polskiej konferencji naukowej = **Preservation, Restoration and
 Revitalization of Cultural Heritage** : First Ukrainian-Polish Scientific
 Conference Proceedings / Kijowski Narodowy Uniwersytet Budownictwa i
 Architektury. – Kijów: KNUBA, 2020. – 24 s.

Materiały konferencyjne podkreślają wyniki badań naukowych w zakresie ochrony, restauracji i rewitalizacji dziedzictwa kulturowego na Ukrainie i w Polsce.

© Zespół autorów, 2020
 © Kijowski Narodowy Uniwersytet
 Budownictwa i Architektury, 2020

Kyiv National University of Construction and Architecture (Ukraine)
Department of Urban Engineering, Faculty of Urban and Spatial Planning
Cracow University of Technology (Poland)
Department of the History of Architecture, Urban Planning and Universal Art,
Faculty of Architecture
Department of Housing Environment Formation, Faculty of Architecture
“Ukrrestavratsia” Corporation (Ukraine)
National Committee ICCROM Ukraine
National Committee ICOMOS Ukraine

PROCEEDINGS
of the First Ukrainian-Polish Scientific Conference
"Preservation, Restoration and Revitalization of Cultural Heritage"
18th – 19th of February, 2020

Kyiv
2020

UDC [72.011+504.03+332.1](06)

Scientific committee:

Petro Kulikov, Sc. D., prof.,
Denys Chernyshev, Sc. D., prof.,
Vitalii Ploskyi, Sc. D., prof.,
Mylola Dyomin, Sc. D., prof.,
Yuliia Ivashko, Sc. D.,
Mykola Orlenko, Sc. D., prof.,
Anatolij Antonyuk, Ph.D.,
Olena Serdyuk, Ph.D.,

Justyna Kobylarczyk, dr hab., inż. arch., prof.,
Dominika Kuśnierz-Krupa, dr hab., inż. arch.,
prof.,
Michał Krupa, dr hab., inż. arch., prof.,
Tomasz Kozłowski, dr hab. inż. arch., prof.

Збереження, реставрація і ревіталізація культурної спадщини :
матеріали Першої Українсько-Польської наукової конференції = **Ochrona,
restauracja oraz rewitalizacja dziedzictwa kulturowego** : materiały Pierwszej
Ukraińsko-Polskiej konferencji naukowej = **Preservation, Restoration and
Revitalization of Cultural Heritage** : First Ukrainian-Polish Scientific
Conference Proceedings / Kyiv National University of Construction and
Architecture. – Kyiv: KNUCA, 2020. – 24 p.

© Team of authors, 2020

© Kyiv National University of
Construction and Architecture, 2020

Антонюк А.Є., к.т.н., національний координатор ІККРОМ України

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ІККРОМ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЗА 2017 – 2019 РОКИ

Відповідно до Закону України від 07.10.2015 №720-VIII Україна приєдналась до Міжнародного центру вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (ІККРОМ). Наказом Міністра культури України від 11.07.2016 № 527 запроваджено національну систему ІККРОМ України, як міжурядовий орган в сфері збереження та відновлення культурних цінностей. Зазначеним наказом створено Нацвиконком ІККРОМ та визначено національного координатора ІККРОМ від України. Також відповідно до зазначеного наказу базовою інституцією ІККРОМ в Україні визначено Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник.

Діяльність Національної системи ІККРОМ в Україні відбувається відповідно до погоджених Міністерством культури України щорічних планів роботи.

Враховуючи, що одним із основних завдань ІККРОМ в Україні є організація та проведення регіональних, загальнодержавних і міжнародних виставок, семінарів, конференцій із різних аспектів реставрації об'єктів культурної спадщини, в період за 2017 – 2019 роки було проведено три міжнародні науково-практичні конференції.

26 – 27 жовтня 2017 року на базі Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника за участю Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» відбулася Міжнародна науково-практична конференція на тему «Проблеми збереження та використання історичних підземних комплексів в умовах негативних техногенних впливів».

В роботі конференції взяли участь більше 60 фахівців – представників наукових установ, обласних та міських адміністрацій, архітектурно-історичних заповідників.

Робота конференції 26 жовтня 2017 року проходила у двох секціях:

- Секція 1. Проблеми збереження пам'яток: технічні, нормативно-правові.
- Секція 2. Історико-культурна значимість підземних комплексів, їх утворення, використання та сучасне пристосування.

Крім того, учасникам конференції було наглядно представлено протиаварійні роботи, виконані на ділянці Дальніх печер Києво-Печерської лаври. Печери – це унікальні підземні рукотворні системи. Ближні та Дальні печери Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника – це підземні пам'ятники архітектури, археології, історії та культури XI ст., які стали основою для створення одного з найвідоміших монастирів.

27 жовтня 2017 року учасники конференції здійснили поїздку в м. Чернігів, де на базі Національного заповідника «Чернігів стародавній»

оглянули варіант протиаварійних робіт в Антонієвих печерах Троїцького монастиря - печерного комплексу XI — XIX ст.

25 – 26 жовтня 2018 року відбулася Міжнародна науково-практична конференція на тему: «Методи реставрації пам'яток історії і культури в складних інженерно-геологічних та сейсмічних умовах». Мета заходу – вивчення та впровадження сучасних методів реставрації пам'яток історії і культури.

У роботі Конференції взяли участь більш як 70 фахівців – представників наукових, виробничих установ, архітектурно-історичних заповідників. На запрошення Міністра культури України мав намір прибути в Київ, прийняти участь в роботі Конференції та виступити Директор Департаменту пам'яток Міжнародного центру вивчення культурних цінностей та відновлення культурних цінностей (ІККРОМ) пан Джозеф Кінг, але непередбачувані обставини змусили його перенести візит до Києва на більш пізній час.

Пан Д. Кінг надіслав відеозвернення до Конференції, яке було оголошено при відкритті зібрання.

24 – 25 жовтня 2019 р. у Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику проходила Міжнародна науково-практична конференція «Реставрація пам'яток архітектури в умовах високого рівня ґрунтових вод та підвищеної вологості інтер'єрів». Більша частина будівель – пам'яток архітектури – не мають систем захисту від надмірного зволоження, що створює велику небезпеку як для конструкцій, так і художнього оформлення. Загальна тенденція підйому рівня ґрунтових вод, активна господарська діяльність, забудова прилеглих територій, пристосування історичних будівель під нові функції – все це створює небезпеку збереженню нашого історико-культурного надбання. Пошук ефективних методів захисту пам'яток історії та культури від надмірного зволоження – головна мета доповідей конференції.

Усі зазначені конференції проходили під патронатом Національної комісії України у справах ЮНЕСКО та за матеріальної підтримки Міністерства культури України.

За результатами конференцій були підготовлені збірники, де опубліковано доповіді учасників.

Окрім того, національний координатор ІККРОМ здійснює активну діяльність та приймає участь в роботі профільних заходів – семінарах, круглих столах, конференціях тощо – як на загальнодержавному, так і на міжнародному рівні.

Зокрема, у 2018 році доповідав на парламентських слуханнях та надав пропозиції до Рекомендацій парламентських слухань на тему: «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні».

Окрім того, брав участь в роботі міжнародної наукової конференції в м. Анкара, Турецька Республіка щодо стану збереження унікальної пам'ятки історії і культури ансамблю Ханського палацу в м. Бахчисарай. А також брав участь у круглому столі на тему: «Порушення гуманітарного права щодо

захисту культурної спадщини на території тимчасово окупованого Криму: пошук міжнародно-правових шляхів збереження». За результатами зазначених заходів була підготовлена спільна заява Міністерства культури України, ІКОМОСу та ІККРОМУ щодо охорони пам'ятки національного значення «Ханський палац», що є складовою об'єкта «Історичне середовище столиці кримських ханів в м. Бахчисарай», який внесений до Попереднього списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

ІККРОМ України бере активну участь у висвітленні цієї проблеми в ЗМІ, зокрема проводились неодноразові виступи по телебаченню, численні публікації.

Експерти Національного виконавчого комітету ІККРОМ в Україні також надають консультації та рекомендації із загальних або спеціальних питань збереження та відновлення культурних цінностей; розроблюють та впроваджують програми підготовки, підвищення кваліфікації фахівців у сфері збереження, захисту, використання та реставрації пам'яток історії і культури.

Anatolii Antoniuk, Ph.D., National Coordinator of ICCROM Ukraine

ACTIVITIES OF THE NATIONAL SYSTEM OF ICCROM UKRAINE IN THE PERIOD 2017 – 2019

In accordance with the Law of Ukraine dated 07.10.2015 №720-VIII, Ukraine has accessed the International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM). The Order of the Minister of Culture of Ukraine № 527 dated 11.07.2016 introduced the National System of ICCROM Ukraine as an intergovernmental body in the field of preservation and restoration of cultural properties. This Order created the National Executive Committee of ICCROM Ukraine and appointed the National Coordinator of ICCROM Ukraine. In accordance with the aforementioned Order, the National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve has been designated as the basic institution of ICCROM in Ukraine.

The activities of the National System of ICCROM Ukraine are carried out in accordance with the annual action plans agreed by the Ministry of Culture of Ukraine.

Considering that one of the main tasks of ICCROM Ukraine is the organization and holding of regional, national and international exhibitions, seminars, conferences on various aspects of the restoration of cultural heritage properties, during the period of 2017 – 2019 three international scientific and practical conferences were held.

An International Scientific and Practical Conference on the Problems of Preserving and Using Historical Underground Complexes in the Negative Technogenic Impacts was held on October 26 – 27, 2017 at the National Kyiv-

Pechersk Historical and Cultural Reserve with the participation of the National Architectural and Historical Preserve “Ancient Chernihiv”.

More than 60 specialists – representatives of scientific institutions, regional and city administrations, architectural and historical preserves took part in the conference.

Two sections were held on October 26, 2017:

- Section 1. Problems of preserving monuments: technical, regulatory and legal.
- Section 2. Historical and cultural significance of underground complexes, their formation, use and modern adaptation.

In addition, the emergency prevention activities performed on the site of the Far Caves of the Kyiv-Pechersk Lavra were presented to the participants of the conference. The caves are unique underground man-made systems. The Near and Far Caves of the National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve are underground monuments of architecture, archeology, history and culture of the 11th century, which became the basis for the creation of one of the most famous monasteries.

On October 27, 2017, the participants of the conference made a trip to Chernihiv, where they observed a version of emergency prevention work in the St. Anthony's Caves of the Trinity Monastery – a cave complex of the 11th – 19th centuries located on the area of the National Architectural and Historical Preserve “Ancient Chernihiv”.

On October 25 – 26, 2018, the International Scientific and Practical Conference on the Methods of Restoring Historical and Cultural Monuments in Complex Engineering, Geological and Seismic Conditions was held. The purpose of the event was to study and implement modern methods of restoration of historical and cultural monuments.

More than 70 experts – representatives of scientific, industrial establishments, architectural and historical preserves participated in the Conference. At the invitation of the Minister of Culture of Ukraine, the Unit Director of the Sites Unit at ICCROM Joseph King intended to participate and speak at the Conference, but unforeseen circumstances forced him to postpone his visit to Kyiv.

Mr. King sent a video address to the Conference, which was announced at the opening of the meeting.

October 24 – 25, 2019 the National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve hosted the International Scientific and Practical Conference on Restoration of Architectural Monuments under the Conditions of High Level of Subsoil Waters and Increased Interior Humidity. Most buildings-architectural monuments – do not have systems to protect them from excessive humidity, which poses a great risk to both structures and decoration. The general tendency of raising the level of groundwater, active economic activity, development of adjacent territories, adaptation of historic buildings to new functions – all this creates a danger to preserve the historical and cultural heritage. Finding effective ways to

protect the historical and culture monuments from being moistured is the main goal of the conference.

All these conferences were held under the auspices of the National Commission of Ukraine for UNESCO and with the financial assistance of the Ministry of Culture of Ukraine.

As a result of the conferences, collection of scientific articles were prepared and reports of the participants were published.

In addition, the National Coordinator of ICCROM Ukraine participates in various relevant events – seminars, round tables, conferences, etc. both at national and international levels.

In particular, in 2018 he reported at the Parliamentary Hearing and submitted proposals to the Recommendations on the state, problems and prospects of cultural heritage protection in Ukraine.

Besides, the National Coordinator of ICCROM Ukraine participated in an international scientific conference in Ankara, Turkey on the state of preserving the unique monument of history and culture of the Khan Palace ensemble in Bakhchysarai. He also took part in the round table on violation of the humanitarian law on cultural heritage protection in the territory of the temporarily occupied Crimea: search for international legal ways of preservation. As a result of these measures, a joint statement of the Ministry of Culture of Ukraine, ICOMOS and ICCROM has been prepared on the protection of the monument of national importance "Khan Palace", which is part of the property "The Historical Surroundings of Crimean Khans' Capital in Bakhchysarai", which is inscribed on the UNESCO Tentative List.

ICCROM Ukraine is actively involved in the coverage of this issue in the media, in particular, there have been numerous speeches on television and a succession of publications.

Experts from the National Executive Committee of ICCROM Ukraine also provide advice and guidance on general or specific issues regarding the preservation and restoration of cultural property; develops and implements programs for the preparation, training and development of specialists in the field of preservation, protection, use and restoration of historical and cultural monuments.

Бузін І.А., корпорація «Укрреставрація» (Україна)

ПАМ'ЯТНИК КНЯГИНИ ОЛЬЗІ, СВ. АНДРІЮ ПЕРВОЗВАННОМУ, ПРОСВІТИТЕЛЯМ КИРИЛУ ТА МЕФОДІЮ

м. Київ, Михайлівська пл. Споруджений у 1911 р.

Поступово знищений протягом 1920-1932 рр.

Відтворений у 1995-1996 рр. Генпідрядник – корпорація "Укрреставрація"

Скульптори – М.Білик, В.Винайкін, О.Дяченко, В.Сівко, В.Шишов.

Архітектори – О.Андрєєв, Р.Кухаренко, Ю.Лосицький (за участю

В.Борисенка, В.Гнєздова, Г.Куровського, М.Орленка, Ю.Пісковського,

А.Повзика, Р.Синька, В.Шевелюка)

Кияни початку ХХ ст. шанобливо ставились до своєї історії та її визначних діячів. Тож Київська міська влада 1909 р. вирішила відобразити вітчизняну історію в пам'ятниках. Цей проект отримав назву «Історичний шлях» і передбачав будівництво між Софією та Михайлівським монастирем алеї з 20 монументів, присвячених нашій історії. Зокрема, було запропоновано увічнити Ольгу, князів Олега, Святослава та Ярослава Мудрого.

У конкурсі на кращий проект пам'ятника княгині Ользі переміг молодий скульптор Іван Кавалерідзе (за участю скульптора П. Сніткіна й архітектора В. Рикова). Кошти на спорудження пам'ятника були виділені імператором Миколою II та київським меценатом О. Терещенком. Монумент був багатофігурним: крім самої Ольги стояли ще фігури апостола Андрія Первозванного з хрестом у руках і Кирила та Мефодія з Євангелієм. Через нестачу коштів і стислі терміни виконання бронзовий матеріал монумента було замінено на бетон. Відтак 4 вересня 1911 р. відбулося урочисте відкриття пам'ятника на Михайлівській площі.

Подальша його доля була не менш драматичною, ніж доля самої Ольги. У 1919 р. фігуру Ольги демонтували, а на її місце поставили бюст Т. Шевченка. Бічні фігури апостола і просвітителів зникли у 1923 р., їх доля й досі невідома. Загалом пам'ятник був поступово знищений протягом 1920 – 1932 рр. Минали роки, десятиліття... Та, зрештою, у березні 1995 р. Київська міська влада прийняла рішення про відтворення пам'ятника княгині Ользі.

На шляху до цієї мети корпорації «Укрреставрація» довелося долати чимало труднощів: збереглося не так вже й багато фотографій роботи І.Кавалерідзе. Допомогли киевознавці, що несли до Меморіального фонду І. Кавалерідзе старовинні альбоми, поштові листівки, фотографії та малюнки. Це дозволило відпрацювати й уточнити деталі, які спочатку, здавалося, неможливо було виявити. Довго тривали й пошуки матеріалу для пам'ятника, та реалізувати задум Івана Кавалерідзе – відлити його у бронзі – не судилося і цього разу. Після численних художніх рад провідними художниками, скульпторами та архітекторами України було прийнято рішення використати білий італійський каррарський мармур, і, як показав час, вони не помилилися.

Концепція скульптурної композиції пам'ятника об'єднала в собі такі поняття, як держава, наука і релігія. Їх уособлюють біблійна постать Андрія Первозванного й реальні фігури Ольги та слов'янських просвітителів Кирила і Мефодія.

Групова композиція має три окремі п'єдестали. У центрі – велична фігура княгині Ольги, образ якої уособлює розум, далекоглядність і внутрішню зосередженість. Ця неординарна жінка виглядає величною і монументальною в загальному контексті пам'ятника. Виготовили скульптуру княгині Ольги реставратори-каменярі брати Микола і Володимир Срібнюки (висота фігури – 4,04 м, постаменту – 4,40 м).

Андрій Первозванний, з глибокою вірою і надією проголошуючи величне майбутнє Києва, стоїть, спираючись на посох, і вказує правицею на київські гори. Усю його постать переповнює переконаність, впевненість у власній правоті (висота фігури – 2,70 м, постаменту – 2,45 м). Мефодій зображений на повний зріст, у чернечому одязі, стоячи, читає розгорнутий сувій, а Кирило сидить і пише абетку (висота фігури – 2,73 м, постаменту – 2,45 м).

Урочисте відкриття відтвореного пам'ятника княгині Ользі відбулося у День Києва – 25 травня 1996 р.

Ivan Buzin, "Ukrrestavratsia" Corporation (Ukraine)

**MONUMENT TO PRINCESS OLHA, ST. ANDREW,
ENLIGHTENERS CYRILL AND METHODIUS**

Mykhajlivska sq., Kyiv. Built in 1911.

Gradually destroyed during 1920 – 1932, Reconstructed in 1995-1996

General contractor – "Ukrrestoration" corporation

Sculptors – M.Bilyk, V.Vynaikin, O.Djachenko, V.Sivko, V.Shishov.

Architects – O.Andreyev, R.Kukhareno, J.Lositsky (in cooperation of V.Borisenko, V.Hnyezdilov, H.Kurovsky, M.Orlenko, J.Piskovsky, A.Povzyk, R.Sinko, V.Shevelyuk)

Kyivan citizens at the beginning of XX century respect their history and outstanding figures. Thus in 1909, the Kyivan authority has decided to represent the native history by means of monuments. This project was named "the Historical path" and stipulated the construction of alley with 20 monuments between Sofia and Michael's monastery devoted to our history. In particular, it was proposed to perpetuate the figures as Princess Olha, Princes Oleh, Sviatoslav and Yaroslav the Wise.

The winner of the competition for the best project of the Princes Olha monument was young sculptor Ivan Kavaleridze (in cooperation with the sculptor of P. Snitkin and architect V. Rykov). Cash means for the construction of the monument was given by Emperor Nikolay II and Kyivan patron of art O. Tereshchenko. The monument was multified; besides Olha there were figures of Apostle Andrew with the cross in his hands, as well as Cyril and Methodius with the Gospel. Due to the lack of means and short term for performance designed bronze has been replaced with concrete. Then, on September, 4, 1911 the solemn opening the monument in Mykhailivska square has taken place.

Its further destiny was so dramatic as Olha's destiny. In 1919 Olha's figure was dismantled, and instead of it the bust of T. Shevchenko was put. Side figures of apostle and enlighteners disappeared in 1923; their destiny is unknown so far. The monument has been gradually destroyed during 1920 – 1932. Many years have passed... After all, in March, 1995 the Kyivan authority makes the decision on reconstruction of the monument to Princess Olga.

"Ukrrestoration" corporation had to overcome many difficulties to be arisen on the way to this purpose: not too many photos of I. Kavaleridze work were preserved. Connoisseurs of Kyiv history brought to Memorial I. Kavaleridze fund ancient albums, post cards, photos and drawings. This assistance allowed processing and specifying details that at first seemed to be unrealizable task. Selection of material for the monument last rather for a long time, but realization of the Ivan Kavaleridze's plan – to made it from bronze – was not successful this time. After numerous meetings of leading artists, sculptors and architects of Ukraine it had been accepted decisions to use white Italian Carrara marble, and they were not mistaken.

The concept of the sculptural composition combines such ideas, as the state, science and religion. Their personification is the biblical figure of Apostle Andrew and historical figures of Olha and Slavic enlighteners Cyril and Methodius.

The composition has 3 separate pedestals. In the center there is a majestic figure of Princess Olha, appearance of which shows great intellect, foresight and internal concentration. This unordinary woman looks majestic and monumental in general context of the monument. The figure of Princess Olha was made by the restorers-stonecutters brothers Mykola and Volodymyr Sribnjuk (height of the figure is 4.04 m, and the pedestal – 4.40 m).

Apostle Andrew, with deep belief and hope proclaiming the great future of Kyiv, stands leaning on a crosier and with right hand points to the Kiev hills. Its figure is full of conviction, moral certainty (height of the figure – 2.70 m, the pedestal – 2.45 m). Methodius is represented on full growth, in monastic clothes, standing and reading the unfolded scroll, and Cyril is sitting and writing the alphabet (figure height – 2.73 m, the pedestal – 2.45 m).

Grand opening of the reconstructed monument of the Princess Olha has taken place in the Kyiv's day – on May, 25, 1996.

Дмитренко А.Ю., к.т.н, доц., Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БУДІВЛІ КОЛИШНЬОГО ПОЛТАВСЬКОГО ПЕТРОВСЬКОГО КАДЕТСЬКОГО КОРПУСУ

Будівля Полтавського кадетського корпусу буда зведена у 1835 – 1840 рр. під керівництвом архітектора М.І. Бонч-Бруєвича в стилі пізнього класицизму, завершивши таким чином формування ансамблю Круглої площі в центрі Полтави. Характерно, що будівлю звели на ділянці, яка за початковим планом призначалася для розміщення гімназії, але після завершення будівництва інших будівель ансамблю в 1811 р. залишалася незайнятою ще понад 20 років. Кадетський корпус з перервами проіснував до 1919 року, згодом тут якийсь час розташовувалася піхотна школа, а 1958 по 1995 р. – Полтавське вище зенітно-ракетне командне училище. Утримання такого майнового комплексу було не під силу місцевому бюджету, що яскраво проявилось після розформування

зенітно-ракетного училища в 1995 – 2004 рр. Територія училища була виділена значною мірою під елітну житлову забудову, а пам'ятці архітектури залишили невелику ділянку – смужку приблизно 6 м шириною по периметру будівлі. Коли міська влада Полтави в кінці 2004 р. продала будівлю київській компанії «Авна Трейдинг», обидві сторони обладки бачили в ній позитивні сторони: продавець нарешті позбувався об'єкта, який так і не вдалося пристосувати під якусь функцію, який поступово руйнувався і потребував витрат, а покупець отримував нерухомість в центрі міста. Проте розміщувати офісний центр у триповерховій будівлі з висотою поверхів 6 м було нераціонально, а розміщення торговельного центру було неможливим з причини відсутності місця для організації автостоянки. Під тиском громадськості після численних судових процесів врешті-решт будівлю було повернуто в комунальну власність, проте проблема її використання залишилася. Статус пам'ятки архітектури національного значення, особливості об'ємно-планувального вирішення та містобудівна ситуація обумовлювали можливість використання під адміністративну установу або заклад освіти. Проте місто не потребувало ще однієї бюджетної установи. Було проведено кілька конкурсів щодо різних варіантів використання будівлі, проте пропозицій з комерційного використання так і не з'явилося. Нарешті, у 2018 р. міська рада дала згоду на передачу будівлі в розпорядження державної судової адміністрації. Історія неначе зробила коло і повернулася у висхідну точку. Будівля, створена в умовах гіперцентралізованого державного управління і відповідного фінансування буде і далі існувати за рахунок коштів з державного бюджету. Але питання використання надлишкової інфраструктури залишається актуальним для українських міст.

Andrii Dmytrenko, Ph.D., Ass. Prof., National University 'Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic' (Ukraine)

PROBLEMS OF PRESERVATION AND USE OF THE FORMER POLTAVA PETROVSKY CADET SCHOOL BUILDING

The building of Poltava Cadet School will be erected in 1835 – 1840 under direction of the architect M.I. Bonch-Bruievich in style of late classicism, thus completing the formation of the Round Square ensemble in the center of Poltava. It is noteworthy that the building was erected on a site that was originally intended to house a gymnasium, but after the completion of other ensemble buildings construction in 1811 remained vacant for more than 20 years. The cadet school with breaks existed until 1919, later there was an infantry school for a while, and from 1958 to 1995 – Poltava Higher Anti-aircraft Missile Command School. The maintenance of such a property complex was not in line with the local budget, which was clearly manifested after the dismantling of the anti-aircraft missile school in 1995 – 2004. The school grounds were largely allocated to elite residential buildings, and for the architectural monument it was left a small area, approximately 6 m wide, around the perimeter of the building. When Poltava city

authorities sold the building to Kyiv's Avna Trading Company in late 2004, both sides of the equipment saw positives in it: the seller finally got rid of the object, which failed to accommodate any function that was gradually being destroyed and costed, and the buyer was getting a downtown property. However, it was not rational to place an office center in a three-storey building with a floor height of 6 m, and the location of the shopping center was impossible due to the lack of space for parking. Under pressure from the public after numerous lawsuits, the building was eventually returned to municipal property, but the problem of its use remained. The status of the national importance monument, the features of the spatial planning solution and the urban situation made it possible to use it for an administrative or educational institution. However, the city did not need another budget institution. There have been several competitions for different uses of the building, but there have been no commercial offers. Finally, in 2018, the City Council agreed to transfer the building to the disposal of the State Judicial Administration. The story seemed to make a circle and return to its ascending point. The building created under conditions of hyper-centralized public administration and corresponding financing will continue to exist at the expense of the state budget. But the issue of using excess infrastructure remains relevant for Ukrainian cities.

Дьомін М.М., д.арх., проф.,

Івашко О.Д., Київський національний університет будівництва та архітектури (Україна)

ЗБЕРЕЖЕННЯ І РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПАМ'ЯТОК ПРОМИСЛОВОЇ АРХІТЕКТУРИ

Сьогодні проблема збереження пам'яток промислової архітектури в межах міста стала інтернаціональною. Можливі три варіанти функціонування арт-утворень на базі промислових об'єктів, які підлягають ревіталізації:

1 напрям – створюється загальна схема управління згори, учасники пов'язані технологією (виставки, галереї) (арт-центр), цільовою роботою на спільний результат (арт-кластер);

2 напрям – функціонування створюється знизу самими учасниками через кооперативний договір, з спільною господарською базою, можливо бухгалтерією, учасники самі підбирають собі місце в залежності від діяльності і формують вимоги до простору;

3 напрям – створюється стихійно, набір учасників має випадковий характер.

Арт-утворення можна представити у вигляді ієрархічної моделі, де в якості первинної одиниці виступає арт-об'єкт, на основі якого можуть

утворюватись арт-центри та арт-кластери. Особливістю арт-об'єкту є те, що такий об'єкт чи кілька об'єктів розрізнені й існують автономно, а в разі їх знаходження під одним дахом є легко замінними.

Арт-центр утворюється з кількох арт-об'єктів, об'єднаних спільною інфраструктурою. Арт-кластер – це більш високий рівень арт-утворення, де арт-об'єкти пов'язані між собою внутрішніми зв'язками та спрямовані на досягнення спільного результату. На основі поєднання кількох схем арт-утворень можливий варіант утворення мегакластеру з поєднанням в його структурі кількох простих кластерів та додаткових арт-об'єктів, які пов'язані спільною інфраструктурою.

За своєю функціональною схемою арт-кластери можуть бути трьох типів: з поєднанням багатьох рівнозначних функцій, жодна з яких не є головною, з поєднанням однієї головної і другорядних функцій, з наявністю кількох основних функцій та так звані мікрокластери, де присутні лише декілька функцій.

Mykola Dyomin, Sc.D., Prof.,

Oleksandr Ivashko,

Kyiv National University of Construction and Architecture (Ukraine)

SAVING AND REVITALIZING INDUSTRIAL ARCHITECTURE MONUMENTS

Today, the problem of preserving industrial architecture monuments within the city has become international. There are three options for the functioning of industrial objects that are subject to revitalization:

Direction 1 – Creates a general scheme of top management, participants are connected by technology (exhibitions, galleries) (art center), targeted work on a common result (art cluster);

Direction 2 – the operation is created from below by the participants through a cooperative agreement, with a common economic base, perhaps accounting, the participants themselves choose a place depending on the activity and formulate space requirements;

Direction 3 – created spontaneously, the set of participants is random.

Art-organization can be represented in the form of a hierarchical model, where the primary entity is an art object, on the basis of which art-centers and art-clusters can be formed. The peculiarity of an art-object is that such object or several objects are separated and exist independently, and if located under one roof, they are easily replaceable.

An art-center is made up of several art-objects united by a common infrastructure. An art-cluster is a higher level of art-education where art-objects are interconnected and aimed at achieving a common result. Based on the combination of several art schemes, it is possible to create a mega-cluster with a combination of several simple clusters and additional art-objects related to the common infrastructure in its structure.

Functional diagrams of art-clusters can be of three types: with the combination of many equivalent functions, none of which is the principal, with the combination of one principal and minor functions, with the presence of several basic functions, and the so-called micro-clusters, with only a few functions present.

Justyna Kobylarczyk, dr hab. inż. arch., Prof. PK,

*Dominika Kuśnierz-Krupa, dr hab. inż. arch., Prof. PK,
Cracow University of Technology (Poland)*

*Michał Krupa, dr hab. inż. arch., Prof. PK, Cracow University of Technology
(Poland)*

THE MONUMENT OF HISTORY AS ONE OF THE FORMS OF MONUMENT PROTECTION IN POLAND

The presentation concerns the Wiślica town as a Monument of History. That form of monument protection is one of the five listed in the Monument Protection Act. A monument that can be entered into the list of Monuments of History must possess a special cultural value and unique significance for Polish culture. Wiślica possesses the above mentioned features, and consequently can aspire, as an urban-planning-architectonic complex, to become acknowledged as a Monument of History of Polish National Culture. The town is located in the Świętokrzyskie Voivodeship, in the Busko district. Currently, it is a peripheral centre, whose origins date back to the early medieval period. Several settlement elements from that period have survived in Wiślica (relics of the Romanesque church of St. Nicholas; relics of the church of the Holy Spirit; relics of the church of St. Martin; the archaeological-architectonic relics "Regia"; relics of the 1st and 2nd Romanesque church and a hill fort), which constituted an early-medieval agglomeration in this area at the time.

*Орленко М.І., д.арх., проф., корпорація «Укрреставрація» (Україна),
Івашко Ю.В., д.арх., Київський національний університет будівництва та
архітектури (Україна)*

ДОСВІД УКРАЇНИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Проблеми збереження пам'яток розподіляються на проблеми законодавчі (недосконала система обліку пам'яток, недотримання пам'яткоохоронних вимог, неефективність роботи пам'яткоохоронних органів, невідповідність законодавства міжнародному праву) та проблеми реставраційні, безпосередньо пов'язані з функціонуванням реставраційної галузі, та методи їх вирішення.

Сучасна теорія і методологія реставраційної науки в сфері охорони нерухомої архітектурної спадщини в Україні, які ґрунтуються на величезному масиві інформації про світовий і вітчизняний досвід виконання робіт з реставрації відтворення пам'яток архітектури в період двох останніх століть, багато в чому визначаються загальним станом архітектурно-містобудівної науки, характерним для якої є перехід від суто традиційних методів дослідження до використання останніх досягнень системного підходу та представлення об'єктів архітектури як складних систем і відповідно моделей – функціональних, морфологічних та інформаційних.

Одним з найбільш складних і тих, що стали справжньою лабораторією пошуків новітніх прийомів і технологій, є будівлі Національної філармонії України, Одеський оперний театр та «Будинок з химерами» по вул. Банковій, 10.

За останні десятиліття були відбудовані Михайлівський Золотоверхий монастир, Успенський собор Києво-Печерської Лаври, церква Богородиці Пирогощі на Подолі, пам'ятник княгині Ользі та святим Кирилу і Мефодію, Свято-Володимирський собор в Херсонесі. Від багатьох унікальних пам'яток залишились лише фундаменти (Десятинна церква, церква Богородиці Пирогощі, Михайлівський Золотоверхий собор з дзвіницею), в деяких, крім фундаментів, залишились і стіни та окремі фрагменти (Свято-Володимирський собор в Херсонесі, Успенський собор Києво-Печерської Лаври). У цьому випадку основним реставраційним завданням було максимальне збереження артефактів – фундаментів, стін, приділів.

Серед споруд Старої Печерської фортеці однією з найколеритніших є арсенал. Корпорацією «Укрреставрація» було проведено роботи щодо перетворення цієї території на культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал».

Mykola Orlenko, Sc.D., Prof., "Ukrrestavratsia" Corporation (Ukraine),

Yulia Ivashko, Sc.D., Kyiv National University of Construction and Architecture (Ukraine)

THE EXPERIENCE OF RESTORATION AND REVITALISATION OF CULTURAL HERITAGE MONUMENTS IN UKRAINE

The issues of the monuments preservation are divided into the legal problems (imperfect system of monuments registration; failure to comply with the monument protection requirements; inefficiency of the work of the monuments protection authorities; the disparity between the national legislation and international law) and the restoration issues directly associated with the work of the restoration industry, and methods of their solution

The modern theory and methodology of the restoration science in the field of protection of the immovable architectural heritage in Ukraine, based on a vast array of information about the world and national experience of the restoration works, the re-creation of architectural monuments during the last two centuries, is largely determined by the general state of architectural and town planning science, which is currently at the as complex systems and, accordingly, models - functional, morphological and informational stage of transition from purely traditional research methods to the use of the latest achievements of the systems approach and the representation of architectural objects.

The building of the National Philharmonic of Ukraine, the Odessa Opera House and the "House with Chimaeras" at 10, Bankova St., – restoration of these buildings was the most complicated, it was a real laboratory of searching for new techniques and technologies. In the fifth section, "Methods for the Restoration of Outstanding Architectural Monuments", the national experience of reproducing completely or partially destroyed unique monuments was analysed.

Over the past decades, the St. Michael's Golden-Domed Monastery, the Assumption Cathedral of the Kyiv-Pechersk Lavra, the Church of Assumption of the Virgin Pyrogoshcha on the Podol, the monument to Princess Olga and St. Cyril and Methodius, St. Volodymyr's Cathedral in Chersoneses, which are of great importance as symbols of Ukrainian statehood and examples of the architecture of their time, were reconstructed. Only the foundations were left from many unique monuments (Desiatynna Church, the Church of Assumption of the Virgin Pyrogoshcha, St. Michael's Golden-Domed Cathedral with the bell tower), in some, besides the foundations, there were also walls and separate fragments (St. Volodymyr's Cathedral in Chersonese, the Assumption Cathedral of the Kyiv-Pechersk Lavra). In this case, the main restoration task was the maximum preservation of artefacts – foundations, walls etc.

Among constructions Old Cave Fortress the one of the most picturesque is an arsenal. "Ukrrestoration" corporation was conduct works concerning transformation of this territory on a cultural-art and museum complex "Art Arsenal".

ЗМІСТ / TREŚĆ / CONTENT

<i>Антонюк А.Є.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ІККРОМ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЗА 2017 – 2019 РОКИ	7
<i>Antoniuk A.</i> ACTIVITIES OF THE NATIONAL SYSTEM OF ICCROM UKRAINE IN THE PERIOD 2017 – 2019	9
<i>Бузін І.А.</i> ПАМ'ЯТНИК КНЯГИНИ ОЛЬЗИ, СВ. АНДРІЮ ПЕРВОЗВАННОМУ, ПРОСВІТИТЕЛЯМ КИРИЛУ ТА МЕФОДІЮ ...	12
<i>Buzin I.</i> MONUMENT TO PRINCESS OLHA, ST. ANDREW, ENLIGHTENERS CYRILL AND METHODIUS	13
<i>Дмитренко А.Ю.</i> ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БУДІВЛІ КОЛИШНЬОГО ПОЛТАВСЬКОГО ПЕТРОВСЬКОГО КАДЕТСЬКОГО КОРПУСУ	15
<i>Dmytrenko A.</i> PROBLEMS OF PRESERVATION AND USE OF THE FORMER POLTAVA PETROVSKY CADET SCHOOL BUILDING	16
<i>Дьомін М.М., Івашко О.Д.</i> ЗБЕРЕЖЕННЯ І РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПАМ'ЯТОК ПРОМИСЛОВОЇ АРХІТЕКТУРИ	17
<i>Dyomin M., Ivashko O.</i> SAVING AND REVITALIZING INDUSTRIAL ARCHITECTURE MONUMENTS	18
<i>Kobylarczyk J., Kuśnierz-Krupa D. Michał Krupa</i> THE MONUMENT OF HISTORY AS ONE OF THE FORMS OF MONUMENT PROTECTION IN POLAND	19
<i>Орленко М.І., Івашко Ю.В.</i> ДОСВІД УКРАЇНИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	21
<i>Orlenko M., Ivashko Yu.</i> THE EXPERIENCE OF RESTORATION AND REVITALISATION OF CULTURAL HERITAGE MONUMENTS IN UKRAINE	